

ვერსიის კატეგორიის შესახებ ქართულში

თამარ მახარობლიძე

1. შესავალი

ქცევის კატეგორია ქართულში მრავალი სპეციალისტის კვლევის საგანი იყო. ამ თემაზე მუშაობდნენ: დ. ჩუბინაშვილი, ჰ. შუხარტი, თ. ყორდანი, მ. ჯანაშვილი, ს. ხუნდაძე, ნ. მარი, ა. შანიძე, გ. დეეტერსი, ბ. რუდენკო, გ. როგავა, ქ. ლომთათიძე, ა. ჩიქობავა, ი. ქავთარაძე, ი. იმნაიშვილი, გ. მაჭავარიანი, კ. დოდაშვილი, ფ. ერთელიშვილი, კ. შმიტი, ვ. თოფურია, კ. ჩხენკელი, ნ. ანდლულაძე, ვ. ბოედერი, ჰ. ფოგტი, რ. ლაფონი, გ. ნებიერიძე, ა. ონიანი, გ. კლიმოვი, მ. სუხიშვილი, ა. ჰარისი, მ. დამენია, ჰ. არონსონი, ბ. ჯორბენაძე, ი. ტესტელეცი, ა. არაბული, მ. მაჭავარიანი, მ. სახოკია, რ. ასათიანი, ქ. ტუიტი, კ. ვამლინგი, ა. მარანცი, ჯ. ჰუიტი, ზ. სარჯველაძე, მ. ჩერჩი, დ. მელიქიშვილი, ლ. კვაჭაძე, შ. აფრიდონიძე, ი. მელიქიშვილი, თ. უთურგაძე, დ. ფხაკაძე, ნ. მეტრეველი, ნ. მაჭავარიანი, რ. ლაკროიქსი და სხვები.

კვლევის ასეთი დიდი ისტორიის მიუხედავად, ვერსიის კატეგორიასთან დაკავშირებით დღემდე არის აზრთა სხვადასხვაობა და რჩება რიგი აუხსნელი საკითხებისა. წინამდებარე ნაშრომში ჩვენ შევეცადეთ წარმოგვედგინა ამ ზმნური კატეგორიის განსხვავებული მოდელები. სტატიაში ასევე მოცემულია ზემოხსენებული მორფოლოგიური კატეგორიის თავისებურებათა სისტემიზაციის ცდა.

„პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ ქართულთან მიმართებაში საენათმეცნიერო ლიტერატურაში გამოყენებული ტერმინები, როგორებიცაა სუბიექტი, პირდაპირი ობიექტი, ერგატივი, ნომინატივი, აბსოლუტივი და ა.შ. ტიპოლოგიური თვალსაზრისით გარკვეულ გაუგებრობას აწყდება. ზოგი ავტორი ცდილობს ამ გაუგებრობისთვის თავის არიდებას“ [ჩერჩი 1971:1]. როდესაც საუბარია ქართული ზმნის აღწერაზე, ჩვენ ვაწყდებით გარკვეულ ტერმინოლოგიურ სირთულეებს, რადგანაც ქართული ტრადიციული ენათმეცნიერებისათვის კარგად ნაცნობი და პოლპულარული ტერმინები ხშირად უცხოა

ფართო საერთაშორისო ლინგვისტური აუდიტორიისათვის. ქართველი მეცნიერები გამოიყენებენ ტერმინებს: „პოლიპერსონალიზმი“, „ზმნის პირი“, „ზმნის პირიანობა“ და სხვ. ჰ. არონსონის კვალდაკვალ ქართული ზმნური კატეგორიების დახასიათებისთვის ჩვენ ვირჩევთ ქართულ ტერმინებს: „ჩვენ უპირატესობას ვანიჭებთ შედარებით უჩვეულო, მაგრამ ზუსტ ტერმინებს...“ [არონსონი 1982:41]

2. ზოგადი ინფორმაცია ვერსიის კატეგორიის შესახებ

ვერსია არის ზმნის კატეგორია, რომელიც გვიჩვენებს ზმნის პირთა ურთიერთმიმართებებს. ქართულ ზმნას შეუძლია პოსესიური მნიშვნელობების გადმოცემა. ვერსია უჩვენებს, თუ ვისკენ მიემართება, ვისი ან რისი ინტერესებისკენ არის ორიენტირებული ზმნით გამოხატული მოქმედება. ეს არის პოლიპერსონალური ზმნის კატეგორია. ჩვენ გამოვყავით ცალმხრივი, სტატისტიკური ლინგვისტური უნივერსალია – „**მხოლოდ პოლიპერსონალურ ზმნას შეუძლია ვერსიის ზმნური პოსესიურობის გადმოცემა**“ [მახაროზიძე 2007:87; 2010:137]. ამ ზმნური კატეგორიის რეალიზაციისათვის საჭიროა რამდენიმე (ერთზე მეტი) ზმნის მორფოლოგიური პირი. ამდენად, ვერსიის კატეგორიისათვის მრავალპირიანობა აუცილებელი მოთხოვნაა [ჩიქობავა 1952:277-278, ონიანი 2003:126].

ვერსიის კატეგორიის ა. შანიძისეული განსაზღვრება გაზიარებულია ქართველი ენათმეცნიერების დიდი ნაწილის მიერ. ა. შანიძე ვერსიას ასევე უწოდებს „ქცევას“ და წერს, რომ სუბიექტური და ობიექტური პირების გამოხატვის გარდა, ქართულ ზმნას მოეპოვება დამატებითი საშუალება, რომ გამოხატოს შემდეგი მნიშვნელობანი:

A. პირდაპირი ობიექტი არ მიეკუთვნება არავის, არავისი კუთვნილება არ არის და არც ვისთვისმეა დანიშნული. ეს არის საარვისო ანუ ნეიტრალური ქცევა:

(1) სახლს ვ-ა-შენებ

B. პირდაპირი ობიექტი სუბიექტისთვისაა განკუთვნილი. ეს არის სუბიექტური ანუ სათავისო ქცევა:

(2) სახლს ვ-ი-შენებ

C. პირდაპირი ობიექტი ირიბისთვისაა განკუთვნილი. ეს არის ობიექტური ანუ სასხვისო ქცევა:

(3) სახლს ვ-უ-შენებ [შანიძე 1980:323]

ამდენად, შანიძის მიხედვით, ქართულში გვაქვს ვერსიის (ანუ ქცევის) სამი ფორმა და ეს კატეგორია გამოხატავს კუთვნილებით-დანიშნულებით ურთიერთობებს ზმნის პირთა შორის. კატეგორიის

ფორმათა გამოხატვა შესაძლოა იყოს ორი ტიპის: აღნიშნული ან აღუნიშნავი, ანუ რეფერენცირებული და არარეფერენცირებული.¹ ეს მოიაზრებს იმ გარემოებას, რომ ვერსია შეიძლება იყოს, ან არ იყოს გამონატული ზმნაში. საოპოზიციო ფორმათა შეპირისპირების საფუძველი არის მათი მორფოსემანტიკური შინაარსი და კუთვნილებით-დანიშნულებითი ანუ პოსესიურ-დესტინაციური კონტენტი.

ვერსიის ძირითადი თეორიული მოდელებია:

$$S \rightarrow \emptyset^2$$

სუბიექტის მიერ შესრულებული მოქმედება ნეიტრალურია. ზმნური მოქმედების პოსესიური ვექტორი არ არის ვინმესკენ მიმართული, აღუნიშნავი ანუ არარეფერენცირებულია.

$$S \rightarrow O \text{ ind.}$$

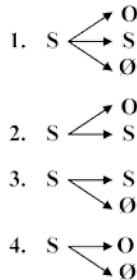
სუბიექტის მიერ შესრულებული მოქმედება ირიბი ობიექტისთვისაა დანიშნული

(და ხშირად ეს ობიექტი არის ზმნური მოქმედების მეორე სულიერი აქტანტი). ზმნის მოქმედების პოსესიური ვექტორი ირიბი ობიექტისკენაა ორიენტირებული და არის ექსტრავერტული [მაჭავარიანი 1987:54].

$$S \rightarrow S$$

სუბიექტი თავისთვისვე ასრულებს მოქმედებას. ზმნის მოქმედების პოსესიური ვექტორი სუბიექტისკენაა ორიენტირებული და არის ინტროვერტული [მაჭავარიანი 1987:54].

თეორიულად არსებობს ვერსიის კატეგორიის ოთხი ტიპის სემანტიკური ვარიანტი:

1 ვ. ბოდერი განასხვავებს „აღნიშნულ“ და „აღუნიშნავ“ („specified“ „non-specified“) ირიბ ობიექტს [ბოდერი 2003:36] ჩვენ კი ამ ტერმინებს უფრო ფართო მნიშვნელობით გამოვიყენებთ მთელი ამ კატეგორიისათვის – სუბიექტური ვერსიის ჩათვლით, რომელსაც საერთოდ არ გააჩნია ირიბი ობიექტი.

2 S არის სუბიექტი, O არის ობიექტი და ∅ არის ნული. Oind. არის ირიბი ობიექტი და Od. არის პირდაპირი ობიექტი.

1. პირველი ვარიანტი გვიჩვენებს, რომ სუბიექტის მიერ შესრულებული მოქმედება შესაძლოა მიემართებოდეს (ირიბი) ობიექტისკენ, სუბიექტისკენ ან არავისკენ (ნულისკენ) ანუ არ იყოს გამოხატული. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საარვისო, სასხვისო და სათავისო ქცევის ფორმებით წარმოდგენილი ეს სამგანზომილებიანი ვერსიის მოდელი ფართოდ არის მიღებული თანამედროვე ქართულ ენათმეცნიერებაში.

2. მეორე ვარიანტი გამოხატავს სქემას, როდესაც სუბიექტის მიერ შესრულებული მოქმედება შესაძლოა მიემართებოდეს (ირიბი) ობიექტისკენ ან სუბიექტისკენ. ზოგ ლინგვისტს მიაჩნია, რომ ქართულში სწორედ ასეთი მოდელი გვაქვს [ჩიქობავა 1950:058-059, დამენია 2003:73-90, ერთელიშვილი 1965, მაჭავარიანი 2006,]. ისინი განიხილავენ ქცევას ნეიტრალური ვერსიის გარეშე. „ნეიტრალური იმიტომ ჰქვია, რომ იგი არაფერს უმატებს ზმნის ძირითად მნიშვნელობას“ [ჭიუტი 2005:55]. ამ მიდგომის თანახმად, ნეიტრალური ვერ იქნება ვერსიის ფორმა, რადგანაც მას არა აქვს ამ კატეგორიის სემანტიკა, მხოლოდ სუბიექტური და ობიექტური ვერსიის ფორმები გვიჩვენებს კუთვნილებით-დესტინაციურ შინაარსს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ვერსიის გრამატიკული კატეგორიის ოპოზიციის სრულფასოვან წევრებად მხოლოდ სემანტიკურად რეფერენცირებული ანუ აღნიშნული ფორმებია მიჩნეული.

3. მესამე ვარიანტი მხოლოდ სუბიექტურ და ნეიტრალურ ვერსიას მოიცავს. ზოგ ენებში (მაგალითად, რუსული *pobriľsia* – გაიპარსა, *umil'sia* – დაიბანა, *pričesalas* – (თმა) დაივარცხნა; ესპანური *ponerse* – დადება, *levantarse* – ადგომა და სხვ.) ადგილი აქვს ზმნური რეფლექსივის მარკირებას და ამის საოპოზიციოდ მხოლოდ ნეიტრალური ფორმები გვაქვს. აქ არ არის ობიექტური ვერსია როგორც საოპოზიციო ფორმა.

4. ბოლო ვარიანტი მოიცავს მხოლოდ ობიექტური და ნეიტრალური ვერსიის ფორმებს. ეს ვარიანტიც შეიძლება ქართულისათვის იყოს მისაღები, თუ დავეთანხმებით იმ მოსაზრებას, რომ სუბიექტური ვერსია ობიექტური ვერსიის განსაკუთრებული, სპეციფიკური ფორმაა [ნეზიერიძე 1976; ბოედერი 1968; ჰარისი 1981; მახარობლიძე 2007] „სათავისო ქცევა შეიძლება განვიხილოთ როგორც სასხვისო ქცევის ერთი კერძო შემთხვევა, სახელდობრ, ისეთი შემთხვევა, როდესაც სუბიექტსა და ირიბ ობიექტს ერთი და იგივე რეფერენციალური მნიშვნელობა აქვთ“ [ნეზიერიძე 1976:133]. გ. როგავას კვლდაკვალ [როგავა 1942:208], ნეზიერიძე ვარაუდობს, რომ სუბიექტური ვერსიის ნიშანსა და ობიექტური ვერსიის ი- ნიშანს შორის არის გენეტიკური კავშირი. იგი ასევე ვერსიის ნიშნებად მიიჩნევს ი- და ე- პრეფიქსებს ვნებით გვარში [ნეზიერიძე 1976:139].

ბოლო მეოთხე ვარიანტი არის გრამატიკული ოპოზიცია ნეიტრალური და ობიექტური ვერსიის ფორმათა შორის და აქ არ არის წარმოდგენილი სუბიექტური ვერსია. ეს მოდელი გვხვდება ბასკურ ზმნებში [მახარობლიძე 2007, 2010:5-70]. ქართულში გარდაუვალ ზმნებს ვერსიის მხოლოდ ეს მოდელი აქვთ, რადგანაც სუბიექტური ვერსია მხოლოდ ორპირიანი გარდამავალი ზმნებისათვისაა დამახასიათებელი.

ქართული ტრადიციული ენათმეცნიერული აზრის თანახმად, ზემოთ განხილული ვერსიის ოთხი შესაძლებელი ფორმიდან პირველი ვარიანტია ფართოდ მიღებული, რომლის მიხედვითაც თანამედროვე ქართულ ენას აქვს ვერსიის სამგანზომილებიანი მოდელი:

1. ნეიტრალური ვერსია ა- და Ø-. პრეფიქსებით:

(4) ვ-Ø-ხატავ

2. სუბიექტური ვერსია ი- პრეფიქსით:

(5) ვ-იხატავ

სუბიექტის მიერ ზმნური მოქმედება სრულდება ისევე სუბიექტისთვის. ეს არის ინტროვერტული სემანტიკის კატეგორიის ფორმა [მაჭავარიანი 1987:124].

3. ობიექტური ვერსია გადმოცემულია ი- პრეფიქსით პირველი და მეორე ირიბი ობიექტური პირებისთვის და უ- პრეფიქსით ირიბი ობიექტის მესამე პირისთვის. ობიექტური ვერსია გვიჩვენებს, რომ ზმნური აქტი სრულდება ირიბი ობიექტის ინტერესებისთვის. აქ გვაქვს ექსტრავერტული სემანტიკა [მაჭავარიანი 1987:124].

(6) ვ-იხატავ

(7) ვ-უხატავ

ვერსიის პრეფიქსული მარკერები მოსდევს პირის ნიშნებს და წინ უძღვის ზმნის ძირს [შანიძე 1980; ჩიქობავა 1950; ბოდერი 1968;2003, ჰარისი 1981; არონსონი 1982; ჯორბენაძე 1983]. როგორც აღვნიშნეთ, ეს მარკერებია ხმოვანი პრეფიქსები ა-, ი- და უ- (და ასევე ნულიც) ისინი ზმნის პირის ნიშნების შემდეგ იკავებენ ადგილს და ხშირად ამ პირის ნიშნებთან ერთად კომბინაციაში გადმოსცემენ ვერსიის ამა თუ იმ კონკრეტული ოპოზიციური ფორმის შინაარსს. მაგალითად, ი- პრეფიქსი არის ან სუბიექტური ან ობიექტური ვერსიის ნიშანი და ამ მარკერის კონკრეტული როლი მხოლოდ პირის ნიშნების მიხედვით დგინდება. სუბიექტურ ნიშნებთან გვაქვს სუბიექტური ვერსია და ობიექტურ წყობაში კი (სადაც ობიექტის პრეფიქსული მარკირებაა) იგივე ნიშანი არის ობიექტური ვერსიის მარკერი. უნდა აღინიშნოს, რომ ზმნური ხმოვანპრეფიქსების ირგვლივ მრავალი ღირებული კვლევაა ჩატარებული ზემოხსენებულ ავტორთა მიერ.

ვერსიის კატეგორიის მიმართება ზმნის პირიანობასთან გადმოცემულია ცხრილით:

ცხრილი 1: ქცევა და პირიანობა

ზმნის პირიანობა	გარდამავლობა	ვერსია
ერთპირიანი (მხოლოდ სუბიექტით)	გარდაუვალი	ნეიტრალური
ორპირიანი (სუბიექტით და პირდაპირი ობიექტით)	გარდამავალი	ნეიტრალური სუბიექტური (მხოლოდ III პირის პირდაპირი ობიექტით)
ორპირიანი (სუბიექტით და ირიბი ობიექტით)	გარდაუვალი	ნეიტრალური ობიექტური ვერსია
სამპირიანი (სუბიექტით, პირდაპირი და ირიბი ობიექტებით)	გარდამავალი	ნეიტრალური ობიექტური ვერსია
ოთხპირიანი (სუბიექტით, პირდაპირი ობიექტით და ორი ირიბი ობიექტით)	გარდამავალი (მხოლოდ კაუზატიური ფორმები)	ობიექტური ვერსია

3. ვერსიის ნიშნები გარდამავალი ზმნის III სერიაში

ვერსიის ფორმები ნათლად არის წარმოდგენილი გარდამავალ ზმნათა უღლებების ყველა მწკრივში კაუზატიური უღლებების ფორმათა ჩათვლით და მხოლოდ მესამე სერიაა გამონაკლისი. ამ სერიის ფორმებს არ გააჩნიათ ვერსიის გაგება, თუმცა მესამე სერიის გარდამავალი ზმნების ფორმები მხოლოდ ვერსიის ნიშნების საშუალებით იწარმოება. აქ წარმოდგენილი ქცევის ნიშნები ითვლება უფუნქციო ნიშნებად, რამდენადაც ამ ფორმებს არ მოეპოვება სათანადო სემანტიკური შინაარსი და არც შესაბამისი საოპოზიციო ფორმები. პირველი და მეორე სერიის ვერსიის განსხვავებულ ფორმებს მესამე სერიაში ერთი და იგივე ფორმა შეესებამება და ეს ფორმა დაცლილია ქცევის შინაარსისგან:

ცხრილი 2: ქცევა სერიებში

ვერსია	I სერია	II სერია	III სერია
ნეირტალური	ვ- ~~თ~~ -ხატავ	(და)ვ- ~~თ~~ -ხატე	(და)მ-ი-ხატავს
სუბიექტური	ვ-ი-ხატავ	(და)ვ-ი-ხატე	(და)მ-ი-ხატავს
ობიექტური	ვ-უ-ხატავ	(და)ვ-უ-ხატე	(და)მ-ი-ხატავს

მესამე სერიის ხმოვანპრეფიქსული ნიშნები უფუნქციოა [შანიძე 1980:338-339; არაბული 1984:39; ასათიანი 1987:200-202]. ქცევა ანუ ვერსია არის ირიბი ობიექტის კატეგორია, გარდამავალი ზმნის მესამე სერიაში კი ირიბი ობიექტი ზმნური მორფოლოგიიდან გადის:

I სერია

(8) მე (S) ვ-უ-ხატ-ავ დედა-ს (Oind.) სურათ-ს (Od.)

II სერია

(9) მე (S) და-ვ-უ-ხატ-ე დედა-ს (Oind.) სურათ-ი (Od.)

III სერია

(10) მე (S) და-მ-ი-ხატ-ავ-ს დედა-ის-თვის (O.) სურათ-ი (Od.)

გარდამავალი ზმნის მესამე სერიაში იკარგება ქცევის გაგება, მაგრამ ზმნა ინარჩუნებს ამ კატეგორიის ნიშნებს პოსესიურ-დესტინაციური კონტენტისათვის. ირიბი ობიექტი გადის ზმნის გარეთ და ხდება თვის-თანდებულისანი უბრალო დამატება (დედისთვის) და ასეთი ფორმით ეს აქტანტი ინარჩუნებს პოსესიურ-დესტინაციურ სემანტიკას. ამ შემთხვევაში შენარჩუნებულია აქტანტის პოსესიური სემანტიკა, მაგრამ შეცვლილია მორფოლოგიური სურათი. აქ პოსესიური სემანტიკა ირჩევს თანდებულის ფორმას (-თვის თანდებულით) და ამავდროულად ტოვებს ობიექტური ვერსიის ნიშნებს ზმნაში. ეს ნიშნები კი უფუნქციოდ მოიაზრება, რადგან რეალური მორფოლოგიური ირიბი ობიექტი ზმნაში აღარ არის.

საერთოდ, ენამ არ იცის უფუნქციო მარკერები. ნებისმიერი მარკერი სინქრონულად ან დიაქრონულად არის კონკრეტული ფუნქციის გამომხატველი. ფუნქცია კი შეიძლება შეიცვალოს ან დაიკარგოს. ფაქტია, რომ მორფემებს აქვთ მედლის ორი მხარე – კონკრეტული სემანტიკა და მათი რეფერირება ანუ გამომხატვა. როდესაც საუბარია უფუნქციო ნიშნებზე, უნდა ითქვას, რომ ენაში ასეთი ნიშნები ჩნდება კონკრეტული მორფოსემანტიკური ცვლილებების შედეგად. გარდამავალი ზმნის მესამე სერიის ფორმები არ არის მარტივი ფორმები მორფოსემანტიკური თვალსაზრისით. აქ ადგილი აქვს რამდენიმე კატეგორიის გადაკვეთას. აფიქსთა რიგით კი გადმოცემულია მრავალი კატეგორიის შინაარსი. აქ წარმოდგენილია დრო, კილო, მწკრივი, თემა, ასპექტი, პერფექტი, გვარი, ვერსია, პირიანობა, კაუზაცია, ასა-

ხულია ნაწილობრივი ერგატიული კონსტრუქციის მიკრო მორფოსინტაქსური მოდელი.

ზემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიების გარდა მესამე სერიაში წარმოდგენილია უნახაობის აქტიც. „ყველა ზმნა მესამე სერიის ფორმით წარმოადგენს უნახაობის აქტს“ [ჰარისი 1981:299]. თურმეობითებში დაჩრდილულია ვინ-კატეგორიის მოაზროვნე სუბიექტის როლი. მოქმედება არ არის ისეთი კონკრეტული და კატეგორიული თურმეობითის ფორმებში, როგორც ეს გვაქვს ერგატიული კონსტრუქციით გადმოცემულ აორისტში. სუბიექტისთვის, რომელიც არ არის ზმნური აქტის ნათელი, გააზრებული მონაწილე, თურმეობითობის არაკატეგორული სემანტიკა წარმოქმნის შესაბამის ენობრივ საფუძველს და ასეთი მორფოსემანტიკა ფორმდება ერგატიული დატივით. ეს კი, თავის მხრივ, ხდება დამატებითი მიზეზი ინვერსიის მოვლენის განვითარებისათვის.

როგორც აღვნიშნეთ, გარდამავალი ზმნის მესამე სერიაში ირიბი ობიექტი ზმნური მორფოლოგიის გარეთ რჩება და თვის-თანდებულისანი ფორმებითაა წარმოდგენილი. ეს აქტანტი დიაქრონიულად არის სტატიკური ზმნების ფორმიდან კონვერსირებული სუბიექტი [შანიძე 1980]. მესამე სერიის ფორმათა კონკრეტულ ისტორიულ ანალიზს მივყავართ პროცესის სწორ გააზრებამდე. მესამე სერიის ფორმათა წარმოებისას ირიბი ობიექტი ხდება სუბიექტი და ეს ასევე ნაწილობრივ ახსნის ინვერსიის მოვლენას. მაგრამ დღეს ეს ფორმები უკვე დაცლებულია თავის პირვანდელ სახეს პარადიგმატულად და სინტაგმატურად [მელიქიშვილი 2000:21-31]. უღლებსას ეს ფორმები არის პირველი და მეორე სერიის საოპოზიციო ფორმები. ისინი საკმაოდ დაშორებულია ორიგინალური, სტატიკური ზმნების სემანტიკას და ახლა ისინი ახლებურად მოქმედებენ თანამედროვე სემანტიკის ფარგლებში. ჩნდება ახალი ირიბი ობიექტი, რომელიც არის ერთადერთი ლეგალური ირიბი ობიექტი ამ ზმნათა პირველ და მეორე სერიებში. მესამე სერიაში კი გვაქვს ისტორიული ირიბი ობიექტი თავისი ორიგინალური მარკერებით – მიცემით ბრუნვაში. ეს არის დატიური აქტანტი – ახალი სუბიექტი. ზმნა არ იღებს ორ ირიბს ერთ ფორმაში და ამიტომაც ახალი ირიბი ობიექტი გადის ზმნის გარეთ. ვიღებთ თვის-თანდებულისანი ფორმის უბრალო დამატებას, სადაც შენარჩუნებულია ყოფილი ირიბი ობიექტის პოსესიურ-დესტინაციური სემანტიკა. არაპოლიპერსონალურ ენებში ეს აქტანტი იგივე შინაარსის მქონე არგუმენტად დარჩებოდა, მაგრამ პოლიპერსონალური სისტემის ზმნური მორფოლოგიისთვის ეს პრინციპული მნიშვნელობის საკითხია. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ქართულში არის ზმნები ორი ირიბი ობიექტით, მაგალითად:

მიჭმია (მან მე მას ის)

მისმია (მან მე მას ის)

მაგრამ ეს სულ სხვა კატეგორიის (კერძოდ, კაუზაციის) ფარგლებშია მოსალოდნელი და აქაც მხოლოდ ამ ორიდან ერთს (უახლოესს) აქვს მორფოლოგიური მარკირების უპირატესობა ზმნაში.

აღსანიშნავია, რომ ამ ხალი ირიბი ობიექტის გარეშეც (რომელიც ვერ ხვდება მესამე სერიის ზმნის მორფოლოგიურ სისტემაში) ვერსიის მარკირებას, ცხადია, ადგილი ჰქონდა იმ სტატიკურ ზმნებშიც, საიდანაც წარმოიშვა მესამე სერიის ფორმები. ეს იყო ჩვეულებრივი სახის ფუნქციური მარკირება. შესაძლოა იმის დაშვებაც, რომ ენას აელო ობიექტური ვერსიის კონკრეტული ფორმები მესამე სერიის საწარმოებლად. რა თქმა უნდა, მხოლოდ დიაქრონიული ანალიზი საკმარისი ვერ იქნება ახალი მორფო-სემანტიკის გასააზრებლად. ტენდენცია და რეალობა ასეთია, რომ ახალ ფორმებს აქვთ ახალი შინაარსი. თავის მხრივ, სტატიკურ ზმნებს დღესაც აქვთ ვერსიის ფორმები:

Ø წერია

უწერა

აწერია

სავარაუდოდ, პოსესიურ-დესტინაციური სემანტიკის გამოხატვის მოთხოვნის შესაბამისად, სტატიკური ზმნის ობიექტური ქცევის ფორმებისგან მოხდა მესამე სერიის ფორმათა ჩამოყალიბება. სავსებით გასაგები ჩანს ეს არჩევანი ქცევიან და უქცეო ფორმათა შორის. სინქრონულ დონეზე კი ირიბი ობიექტის გარეშე ეს ხმოვნები განიხილება როგორც უფუნქციო.

სტატიკური ფორმები:

ნეიტრალური ვერსია:

ახატია სურათი (S) კედელს (Oind.)

ობიექტური ვერსია:

უხატია სურათი (S) დედას (Oind.) კედელზე (O)

ობიექტური ვერსიის გარდამავალი ფორმები:

I სერია

(18) დედა (S) უხატავს სურათს (Od.) ქალს (Oind.) კედელზე (O)

II სერია

(19) დედამ (S) დაუხატა სურათი (Od.) ქალს (Oind.) კედელზე (O)

III სერია

დედას (S) დაუხატავს სურათი (Od.) ქალისთვის (O) კედელზე (O)

როგორც ვხედავთ, უღლების ყველა ფორმაში სივრცითი ობიექტი (კედელზე) გადმოსცემს ადგილს როგორც უბრალო დამატება.

მრავალ ენაში პერფექტის გადმოცემა ეფუძნება პოსესიურ ზმნებს [მელიქიშვილი 2002:121, ლომანი 1937:42-61]. ტიპოლოგიურად პერფექტული ფორმები გარკვეული პოსესიური სემანტიკის შემცველია (ინგლ. I have done – მე გავაკეთე/გაკეთებული მაქვს, She has painted – მან დახატა /მას დახატული აქვს და ა.შ.) და ამ სემანტიკას ქართული ზმნის პერფექტი მესამე სერიაში ვერსიის მარკერებით გადმოსცემს. ამ კუთხით ქართულში გვაქვს სინთეტური და ქონა-ყოლა ზმნით გადმოცემული ანალიტიკური პარალელური ფორმები:

(21) დაუწერია და დაწერილი აქვს

(22) გამიკეთებია და გაკეთებული მაქვს

(23) ამიშენებია და აშენებული მაქვს

დასასრულ, თურმეობითი ვერსიის მარკერების გამოჩენას აქვს ორი მნიშვნელოვანი მიზეზი: ზმნიდან გასული ირიბი ობიექტის პოსესიურ-დესტინაციური სემანტიკა და პერფექტის პოსესიური სემანტიკა. ასეთი კომბინირებული მიზეზი სავსებით საკმარისია იმისთვის, რომ ქცევის ეს ნიშნები არ ჩაითვალოს უფუნქციოდ.

საერთოდ, ქართული ზმნური მორფოლოგიისათვის ბუნებრივია პოსესიურ-დესტინაციური კონტენტის გადმოცემა ვერსიის კატეგორიის ფარგლებში და ნებისმიერ შემთხვევაში, როცა ასეთი სემანტიკის ასახვის მოთხოვნა დგება, ცხადია, შესაბამისი კატეგორიის (ვერსიის) მარკერებს გამოიყენებს ენა, რადგანაც უკვე აქვს კარგად ჩამოყალიბებული მორფოსემანტიკური მოდელი და უკვე არსებული სემანტიკური კონტენტისათვის აღარ დგება ახალი მარკერების შექმნის საკითხი. შესაბამისად, ასეთი სემანტიკის მორფოლოგიური მარკირება ეფუძნება ენაში არსებულ ზმნის პოსესიურ-დესტინაციურ მოდელს.

აღსანიშნავია, რომ ქართული ზმნების ხმოვანი პრეფიქსები პოლიფუნქციურია და სინთეტური სემანტიკით ხასიათდება. კონკრეტულ შემთხვევაში წარმოდგენილია კონკრეტული მორფოლოგიური ფორმა და შინაარსი. ეს ფაქტი (რამდენიმე სხვა ფაქტთან ერთად) ქართულ ენას გამოყოფს მკაცრად აგლუტინაციური ენებიდან (თუმცა ზღვარი ფლექსიურ და აგლუტინაციურ ენათა შორის ყოველთვის არაა მკვეთრი). აკად. ა. შანიძე თავის გრამატიკაში წერს, რომ ზმნური ხმოვანპრეფიქსები ვნებით გვარში წარმოშობით ვერსიის ნიშნებია და აქ ქცევა და გვარი ერთი ნიშნითაა წარმოდგენილი [შანიძე 1980:323]. მაგრამ სხვა სპეციალისტები თვლიან, რომ ეს ხმოვანი პრეფიქსები მხოლოდ ვერსიის ნიშნებია [ნებიერიძე 1976:139]. გვარი და ქცევა რანგობრივად ერთ დონეზეა წარმოდგენილი ქართულ მორფოლოგიაში და ეს გარემოება ართულებს საბოლოო დასკვნის გაკე-

თებას პასივის ე- და ი- პრეფიქსებთან დაკავშირებით. თანამედროვე ქართულში გვაქვს პოლიფუნქციური ზმნური ხმოვნები პრეფიქსულ პოზიციაში და ამ პრეფიქსების ძირითადი ფუნქციაა ზმნის პირთა წარმოქმნა ან რედუცირება [მაჭავარიანი 1987, ჯორბენაძე 1983, დამენია 1982, ასათიანი 1987].

II თურმეობითსა და III კავშირებითში ე-პრეფიქსის გამოჩენა სულაც არაა შემთხვევითი მოვლენა. ეს არის რელაციური ხმოვანი, რომელიც მიჩნეულია ობიექტური ვერსიის მარკერად ვნებითი გვარის ფორმებში და მოიხსენიება როგორც ე. წ. „ე-ვერსიის“ ნიშანი [ბოდერი 2003:36]. ეს ფორმა უპირისპირდება ი-პრეფიქსიან აბსოლუტურ ანუ ერთპირიან ფორმებს, როგორც ოპოზიციური ცალი (იხ. მოდელი H). ამდენად, პრეფიქსი ე- ნათელი და გასაგები არჩევანია II თურმეობითისა და III კავშირებითის ფორმებისათვის ამ ტიპის კომბინირებული სემანტიკის წარმოსაჩენად: ერთი მხრივ, არის პერფექტის პოსესიური სემანტიკა და მეორე მხრივ, – ყოფილი ირიბი ობიექტის პოსესიურ-დესტინაციური შინაარსი.

ყველა გარდამავალ ზმნას მესამე სერიაში ახასიათებს ინვერსია – პირის ნიშანთა დანიშნულების შეცვლა (როდესაც სუბიექტური პირის მარკირება ხდება ობიექტური პირის ნიშნებით და ობიექტი კი გადმოცემულია სუბიექტური პირის ნიშნებით).

და-მ(S)-ი-ხატ-ავ-ს(Od.)

მოცემულ ფორმაში პრეფიქსი მ- არის პირველი ობიექტური პირის მხოლოებითი რიცხვის ნიშანი, ამჯერად კი ის გადმოგვცემს მხოლოებითი რიცხვის პირველ სუბიექტურ პირს. -ს სუფიქსი მესამე სუბიექტური პირის მხოლოებითი რიცხვის ნიშანია, ამჯერად კი ის გადმოგვცემს მხოლოებითი რიცხვის მესამე ობიექტურ პირს. „ინვერსიის კანონი ეხება გარდამავალი ზმნის სუბიექტსა და პირდაპირ ობიექტს“ [ჰარისი 1981:299]. „ინვერსიული კონსტრუქცია არის ობიექტწამოწეული წინადადებები და პასივები, სადაც ყოფილი პირდაპირი ობიექტი ხდება სუბიექტი“ [ჰარისი 1987:84]. ჩვენ ინვერსიის მოვლენას განვიხილავთ როგორც ობიექტის აქტუალიზაციას. ასეთი აქტუალიზაციის მოთხოვნა კი დგება ერგატიული კონსტრუქციიდან გამომდინარე. „მესამე სერია პირველი ორი სერიის შუალედური ვარიანტია, ერგატიულობის თვალსაზრისით. ერთი მხრივ, გვაქვს თემის ნიშნები, თუმცა არაობლივატორული, მეორე მხრივ, გვაქვს ერგატიული დატივი და პერფექტი. ეს ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი ერგატიული კონსტრუქცია. ენა ცდილობს, წინ წამოწიოს ობიექტის როლი და მნიშვნელობა და ამიტომ ჩნდება ინვერსიის მოვლენა. ჩვენი აზრით, ინვერსია აიხსნება მიმდინარე ერგატივიზაციის პროცესით. სწორედ ეს პროცესი არის ინვერსიის გამომწვევი გარემოება“ [მახარობლიძე 2010:142].

ყოველივე ზემოთ თქმულის გათვალისწინებით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ გარდამავალი ზმნის მესამე სერიაში ადგილი აქვს ინვერსიულ პოსესიურობას.

4. ვერსიის თავისებურებანი

„ქართული ზოგჯერ აღიწერება როგორც ‘ტოტალურად თავისებური’ ენა, სადაც ‘სუბიექტის’, ‘ობიექტისა’ და ‘ირიბი ობიექტის’ ცნებებს არა აქვთ ცალსახა შესაბამისობა“ [ჰარისი 1981:01]. რა თქმა უნდა, სხვა ქართული ზმნური კატეგორიების მსგავსად ვერსიასაც გააჩნია თავისებური ფორმები. ზოგადად, ენებში წესს ყოველთვის აქვს გამოწვევა. ასეთი გამოწვევები წარმოადგენს ასიმეტრიებს ენობრივი სისტემის მიმართ. ქართულში ქცევის კატეგორიას ახასიათებს შემდეგი თავისებურებანი:

1. ქცევის კატეგორიის მიხედვით სხვაობა გარდაუვალ და გარდამავალ ზმნათა შორის სისტემურია:

A. ქართულში მხოლოდ გარდამავალი ანუ მოქმედებითი გვარის ზმნებს აქვთ ვერსიის სამგამზომილებიანი მოდელი. გარდაუვალი ზმნები კი მხოლოდ ორგანზომილებიან მოდელში თავსდება, რადგან აქ გამორიცხულია სათავისო ანუ სასუბიექტო ქცევა. ეს სისტემური და პრინციპული ხასიათის სხვაობაა, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ქართულში (და, საერთოდ, ქართველურში) სამგანზომილებიანი მოდელის მეორადობას (იხ. მოდელი D).

B. დინამიკურ ვნებითში ვერსიის მარკირება განსხვავებულია გარდამავალი ზმნის ფორმებისგან [შანიძე 1980:341]. ნეიტრალური ფორმებისთვის ი- პრეფიქსი გვაქვს ერთპირიან ფორმებში (ვ-ი-მალეები, ვ-ი-პარები, ვ-ი-ფარები). ამ ფორმებს ხშირად რეფლექსურობის გაგებაც მოეპოვებათ სათავისო ქცევის შესაბამისი შინაარსით. პრეფიქსი ე- ობიექტური ვერსიის მარკირება და ინიან ფორმებთან შესაბამის საოპოზიციო ცალებს წარმოქმნის (ვ-ე-მალეები, ვ-ე-პარები, ვ-ე-ფარები).

2. ქართულ ენაში არის ქცევის კატეგორიის მიხედვით ფორმანაკლები ზმნები. ასეთი ზმნები ორ ჯგუფად შეგვიძლია დავყოთ:

A. ზმნები, რომელთაც ახასიათებთ ფორმანაკლებობა ერთი მწკრივის შიგნით საოპოზიციო ცალებში, მაგალითად: გვაქვს ვაცნობ – ვიცნობ და არა გვაქვს სასხვისო ფორმა – ვუცნობ*. (უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ფორმებს სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ ეს ქცევის რეფერენტების ფორმალურ მხარეს არ ეხება).

B. ზმნები, რომელთაც ახასიათებთ ფორმანაკლულობა უღლების პარადიგმების მიხედვით, მაგალითად: გვაქვს სტატიკურ ზმნათა ოპოზიცია – „წერია“ /“უწერია“, რომელთაც მეორე სერიაში „ეწერა“ შეესაბამება ორივე შემთხვევისათვის. ასევე კარგავენ ქცევის გაგებას სამპირიანი ზმნები მესამე სერიაში. ყველგან, სადაც ქცევა გამოდის წმინდა ფლექსიური დატვირთვით, იკარგება პოსესიურ-დესტინაციური შინაარსი.

3. ზოგჯერ ზმნაში ორი ირიბი ობიექტური პირია მოცემული. რა თქმა უნდა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ორივე გამოიხატება ზმნაში.

A. ზოგჯერ გვხვდება ორი ირიბი ობიექტი გარდაუვალ ზმნებში – ვნებითში: მიცვია (მე მას ის), მიმეპყარ (შენ მე მას), საშუალოში: მიმიდევს (მე მას ის), მიტკივა (მე მას ის). ამ ორიდან ერთი აუცილებლად პოსესორი ანუ მფლობელი ობიექტია და მას ალტერნატიული აღწერითი სინტაქსური კონსტრუქციაც მოეპოვება შესამაბისი ორპირიანი ზმნის ფორმითა და პოსესორი ობიექტის დატვირთვით ან გენეტიურ-პოსესიური ბრუნვით ზმნის გარეთ, მაგალითად:

(25) მიცვია მე ცოლს კაბა.

(26) ჩემს ცოლს კაბა აცვია.

B. ორი ირიბი ობიექტი გარდამავალ ზმნებში აყალიბებს ოთხპირიან ფორმებს: მიმიწერა (მან მე მას ის), მიმიხატა (მან მე მას ის), ასეთ დროს უფრო ხშირად კაუზატიური ფორმებია გამოყენებული: გამიკეთებინე (შენ მე მას ის), დამიხატვინე (შენ მე მას ის). ასეთი ფორმები, გამონაკლისის გარეშე, სასხვისო ქცევის ფორმებია.

მეორე ირიბი ობიექტის შემოყვანას ზმნაში ორი გზა და მიზანი აქვს:

1. ან კაუზაციას სჭირდება შემსრულებელი ობიექტის შემოყვანა,
2. ან პოსესიურ-ბენეფაქტიურ სემანტიკას უნდა გაესვას ხაზი. როგორც აღვნიშნეთ, ორირიბიანი ფორმები ძირითადად სასხვისოს სემანტიკით იტვირთება.

4. არსებობს პოლისემიური ფორმები, ქცევის კატეგორიის თვალსაზრისით. ენაში არის იშვიათი ზმნის ფორმები, სადაც პირდაპირი ობიექტი არის ცვალებადი და სათავისო ქცევის ფორმები შესაძლოა ობიექტური წყობის ზმნებშიც გვქონდეს. ასეთი ფორმები ზოგჯერ პოლისემიურია. დამიყენა (მან მე) – ეს არის სათავისო ქცევა პირცვალებადი პირდაპირი ობიექტით პარადიგმიდან და დამიყენა (მან მე მას) არის სასხვისო პირუცვლელი

მესამე პირის ირიბი ობიექტით:

- 27. დამიყენა მან მე // დამიყენა მან მე მას
- 28. დაგიყენა მან შენ // დაგიყენა მან შენ მას
- 29. დაიყენა მან ის // დაუყენა მან ის მას

როგორც ვხედავთ, პოლისემიურია დამიყენა/დაგიყენა ფორმები. როგორც წესი, სუბიექტური ვერსიის დროს ზმნაში მხოლოდ მესამე პირის პირდაპირი ობიექტი არის წარმოდგენილი. ჩვენ მიერ მოყვანილი მაგალითები იშვიათია და ასეთ ფორმებში რეფლექსური კონტენტი კარგად არ არის წარმორჩინებული. ამ დროს რეფლექსურობაზე ხაზგასასმელად გამოიყენება დამატებითი ფორმა „თავი“ მაგალითად:

- (30) დაიყენა თავი
- (31) იხატავს თავს
- (32) ილამაზებს თავს

კაუზაციასთან კავშირში რეფლექსურობა მოითხოვს დამატებით გამოხატვას პირველ და მეორე პირდაპირ ობიექტურ პირებთან. შეადარე ფორმები:

- (33) დაავიწყა (მან მას ის)
- (34) დაავიწყა (მან მას შენი თავი)
- (35) დაგავიწყა (მან შენ ჩემი თავი)
- (36) დამავიწყა (მან მე შენი თავი)

პირველი და მეორე პირის პირდაპირი ობიექტი ზმნაში შემოდის როგორც მესამე პირის ფორმა რეფლექსური ნაცვალსახელის („თავი“) მეშვეობით. ამ მოდელს ალტერნატივა არ გააჩნია თანამედროვე ქართულში. იშვიათია, როდესაც პირველი და მეორე პირის ფორმები არ იწარმოება მესამე პირის მოდელით. მესამე პირს კი შეიძლება ჰქონდეს არჩევანი:

- (37) დაავიწყა (მან მას ის)

ასევე შესაძლებელია, პირველი ორი პირის მსგავსად გაგრძელდეს პარადიგმა და იწარმოოს სიმეტრიული სისტემა (მხოლოდ სულიერი პირდაპირი ობიექტის შემთხვევაში):

- (38) დაავიწყა (მან მას მისი თავი)

პოლისემიური ფორმა „მოიკლა“ ერთ შემთხვევაში რეფლექსივის კონტენტს ასახავს ორპირიანი გარდამავალი ზმნის სუბიექტური ვერსიის ფორმით:

- (39) (მან) წყურვილი მოიკლა

და მეორე შემთხვევაში ის არის გარდაუვალი ზმნის ერთპირიანი ფორმა ვერსიის გარეშე:

- (40) ომში მოიკლა [დამენია 1982:106].

უქცეო ზმნები ეს ის ზმნებია, რომელთაც არ გააჩნით ქცევის გა-

გება [შანიძე 1980:345-346, ქავთარაძე 1954:245-292]. ასეთ ზმნებს, ფაქტობრივად, საოპოზიციო ცალები არ მოეპოვებათ და ქცევის შინაარსისაგან დაცლილნი არიან: უყვარს, აქვს, იცის, ახსოვს, ჰგონია, უჭირავს, სძულს და სხვ.

ამ ზმნებში ორი ჯგუფი გამოიყოფა:

A. უნიშნო ფორმები: ჰგონია, სწამს, სძულს, ჰქვია და სხვ. ამ ფორმებს არც ქცევის ნიშანი გააჩნიათ და არც ამ კატეგორიის შინაარსი.

B. ნიშნიანი ფორმები: იცის, უყვარს, აქვს, ახსოვს და ა. შ. ასეთ ზმნებს ქცევის ნიშანი მოეპოვებათ, მაგრამ არა აქვთ საოპოზიციო ცალები და, ამდენად, არც ქცევის გაგება არ გააჩნიათ. ვფიქრობთ, რომ უფუნქციო ნიშანი ზმნაში არ გაჩნდებოდა და ადგილი აქვს კატეგორიის ფორმობრივ ან ფუნქციურ ცვლილებებს. ამ აზრს ადასტურებს ზოგი ასეთი ზმნის ფორმებში სხვა ქართველურ ენებთან შეპირისპირებით აღდგენილი ქცევის საოპოზიციო ცალის ფორმა და ფუნქცია: ვიცი/იცი – მიხა/ხოხა (სვან.), მიჩქუ/უჩქუ (მეგრ.)

6. ზოგჯერ ვერსიის მარკერებს აქვთ საპირისპირო მნიშვნელობა.

A. სუბიექტურ პირის ნიშნებთან კომბინაციაში ი – პრეფიქსი სუბიექტური ვერსიის ნიშანია, ზოგჯერ იგი გამოდის როგორც ნეიტრალური ვერსიის ნიშანი ფორმებთან: ვიმალები, ვიცინი, ვიკივლე და ა.შ. რეფლექსურობის სემანტიკაა წარმოდგენილი ერთპირიან ფორმებში ვიმალები, ვიფარები, ილოცება, იწყევლება და სხვ. ასევე დეპონენსებთანაც რეფლექსივობის შინაარსს გადმოსცემენ ხმოვანპრეფიქსები – ეძინება, ეცინება და ა. შ. [შანიძე 1980:296, ჯორბენაძე 1983:99].

B. გარდაუვალ ზმნებში ე- პრეფიქსი ობიექტური ვერსიის ნიშანია: ვემალები, ვეფარები ტიპის ფორმებში ე- პრეფიქსი გვიჩვენებს კონსტრუქციაში ირიბი ობიექტის არსებობას [ჯორბენაძე 1983:18]. მაგრამ დეპონენსებში ანუ განწყობის ვნებითებში არის ნეიტრალური ფორმები ყოველგვარი ირიბი ობიექტის გარეშე: ეცინება, ეტირება, ეძინება, ეწევა, და სხვ. [შანიძე 1980:296, ჯორბენაძე 1983:99, დამენია 1982:83-85].

7. ზოგი ზმნა წარმოქმნის ფორმალურ ოპოზიციას, მაგალითად, ვასმენ-ვისმენ-ვუსმენ ოპოზიცია გარეგნულად ისევე გამოიყურება როგორც ვაშენებ-ვიშენებ-ვუშენებ ოპოზიცია.

(41) ვასმენ (მე მას მას)

ეს არის სამპირიანი კაუზატიური ფორმა.

(42) ვისმენ (მე მას)

ეს არის ორპირიანი გარდამავალი ფორმა, სუბიექტური ვერსია, რომელიც ხშირად გაგებულა როგორც ნეიტრალური ფორმა [ბოდერი 2003:37-38].

(43) ვუსმენ (მე მას)

ეს არის ორპირიანი გარდაუვალი ფორმა, ობიექტური ვერსია, მაგრამ ამ ოპოზიციას უნდა ჰქონოდა ობიექტური ვერსიის სამპირიანი ვარიანტი. წარმოდგენილ ფორმას კი აქვს უფრო ინტროვერტული შინაარსი.

8. არის იშვიათი სამპირიანი ფორმები ე – პრეფიქსით:

(44) ე-დავ-ებ-ა

(45) ე-ხვეწ-ებ-ა

(46) ე-ვედრ-ებ-ა

(47) ე-სესხ-ა

ამ ფორმებს ვერსიის გაგება არა აქვთ [დამენია 1982:85].

9. სტატიკურ ვნებითში ზოგჯერ ე – პრეფიქსი არის სუბიექტური და ობიექტური ქცევის ნიშანი მყოფადსა და აორისტში [ნებეირიძე 1976:142-143].

(48) ვ-ე-წერ-ებ-ი

(49) გ-ე-წერ-ებ-ი

(50) ვ-ე-წერ-ე

(51) გ-ე-წერ-ე

ფორმები ვ-ე-წერ-ებ-ი და ვ-ე-წერ-ე არის სუბიექტური ვერსიის ფორმები, ხოლო გ-ე-წერ-ებ-ი და გ-ე-წერ-ე არის ობიექტური ვერსიის ფორმები. აქ მხოლოდ პირის ნიშნები განასხვავებენ ქცევას, ისევე როგორც ეს გვაქვს ი – პრეფიქსის შემთხვევაში.

10. ზოგჯერ არის მხოლოდ სუბიექტური და ობიექტური ფორმების იშვიათი ზმნური ოპოზიცია სათანადო ნეიტრალური ფორმის გარეშე:

სუბიექტური ვერსია

(52) ამო-ი-სვამს წამალს ყელში

ობიექტური ვერსია

(53) ამო-უ-სვამს წამალს ყელში

ნეიტრალური ფორმები კი არ არსებობს [ჩიქობავა 1950:059].

მესამე სერიაში ხდება სხვადასხვა კატეგორიათა შეხვედრა, რაც პოლიფუნქციური ხმოვანი პრეფიქსებით ჯეროვნადაა გადმოცემული ზმნის მორფოლოგიაში. ეს პოლიფუნქციური აფიქსები კონკრეტულ სინთეტურ სემანტიკაზე მიუთითებენ.

5.ვერსიის კატეგორიის მოდელები ქართულში

ვერსიასთან დაკავშირებით დღეისთვის არსებობს ორი განსხვავებული მოსაზრება სამეცნიერო ლიტერატურაში. ქართული ტრადიციული სკოლის მიხედვით საზედაო არ განიხილება როგორც ქცევის საოპოზიციო ფორმა. იგი გააზრებულია როგორც დამოუკიდებელი კატეგორია თავისი საკუთარი ოპოზიციით.

(54) Ø-წერს – ნეიტრალური ვერსია

(55) ა-წერს – საზედაო

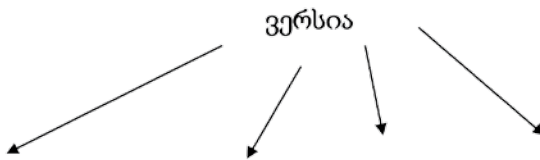
(56) Ø-ხატავს – ნეიტრალური ვერსია

(57) ა-ხატავს – საზედაო

ზოგი მეცნიერი საზედაოს მიაკუთვნებს ვერსიის ფორმებს [შანიძე 1926, დეეტერსი 1930, ფოგტი 1971, ტუიტი 2008, ჰარისი 1981, ჰიუტი 1995] და უწოდებს მას „ადგილის ანუ ლოკალურ ვერსიას“ [ფოგტი 1971]. ჰიუტი განასხვავებს ლოკალური ვერსიის ფორმებს ა – პრეფიქსიანი ნეიტრალური ვერსიის ფორმებისგან [ჰიუტი 2005:67]. ბოედერი წერს „საზედაო (ა-) უჩვენებს მდებარეობას ან მოქმედებას რამის ზედაპირზე [ბოედერი 2003:35]. 1930 წელს ა. შანიძემ შეიცვალა შეხედულება ამ საკითხთან დაკავშირებით და საზედაო ფორმები ამოიღო ქცევის კატეგორიიდან. ქართული ზმნებისთვის მან დატოვა კატეგორიის მხოლოდ სამგანზომილებიანი მოდელი (იხ. მოდელი E).

თუ გავიზიარებთ იმ მოსაზრებას, რომ საზედაო არის ვერსიის ფორმა, მაშინ გვექნება ვერსიის კატეგორიის შემდეგი მოდელი:

მოდელი A.

- 1. ნეიტრალური
- 2. ობიექტური
- 3. სუბიექტური
- 4. საზედაო

ეს მოდელი უმეტესად მიღებულია მათ მიერ, ვინც საზედაოს ქცევის ოპოზიციურ ცალად მიიჩნევს.

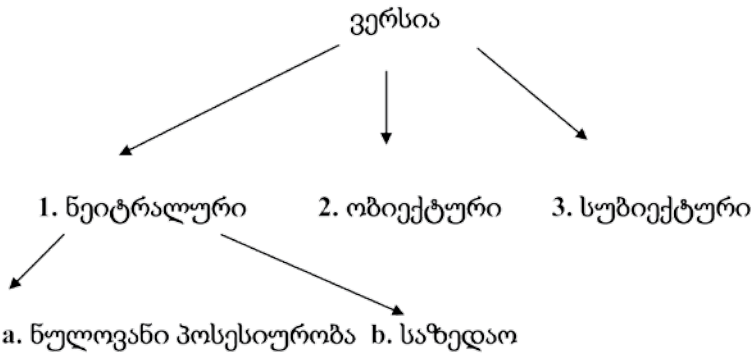
„ქცევა მხოლოდ კუთვნილებითს მხარეს გამოხატავს, განსხვავება სათავისოსა და სასხვისო ქცევების ფორმათა შორის მხოლოდ იმაშია, თუ ვის კუთვნილებას წარმოადგენს ნამოქმედარი ან მოქმედება: სუბიექტისას თუ ირიბი ობიექტისას“ [როგავა 1942:208]. „კუთვნილების აფიქსად ორსავე შემთხვევაში გვევლინება ი – პრეფიქსი... დიფე-

რენცირებულ კუთვნილებას ჰქმნის არა სხვადასხვა აფიქსი, არამედ ორსავე შემთხვევაში ერთი და იმავე კუთვნილებითი ი – აფიქსის სხვადასხვა პირთან დაკავშირება“ [როგავა 1942:208]. ი – პრეფიქსი დაკავშირებული უნდა იყოს რომელიმე კუთვნილებით ნაცვალსახელთან [როგავა 1942:211]. მაგრამ ზემოთ წარმოდგენილი მოდელის მიხედვით, ვერსიის კატეგორიას ვერ განვსაზღვრავთ როგორც მხოლოდ კუთვნილებით-დანისშულებით კატეგორიას. ის განსაზღვრება კი, რომ ვერსია უჩვენებს ზმნის პირთა შორის გარკვეულ ურთიერთ-მიმართებებს – საკმაოდ ბუნდოვანია. ასეთ შემთხვევაში შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ვერსია უჩვენებს ზმნის პირთა შორის პოსესიურ და სივრცით მიმართებებს. თუმცა ეს ორი კატეგორია (კუთვნილებითობა და სივრცითი კატეგორიები) სემანტიკურად განსხვავებული კატეგორიებია და შესაბამისად, განსხვავებული მორფოლოგიური სისტემებიც აქვთ ქართულში. თუკი ამ მოდელს მაინც დავეთანხებით, მაშინ პოსესიური და ლოკალური კატეგორიები ერთ ფორმატში გაერთიანდება. საგულისხმოა, რომ ქ. ლომთათიძის მიხედვით, სწორედ ასეთი კომბინაცია გვაქვს აფხაზურში. იგი აღნიშნავს, რომ ობიექტური ვერსიის სივრცითი ფორმები მორფოლოგიურად მარკირებულია, ზმნის მოქმედება ან სუბიექტი მიემართება ან ირიბი ობიექტისკენ ან მისგან გადის [ლომთათიძე 1047:145-417].

A მოდელში ა – მარკერი საერთოა ნეიტრალურისა და საზედაოს ოპოზიციური ფორმებისათვის. ერთი კატეგორიის შიგნით კი ამ ტიპის დამთხვევა მიუღებელია. ა. ჩიქობავას და ფ. ერთელიშვილის კვალდაკვალ [ჩიქობავა 1950; ერთელიშვილი 1965], თ. უთურგაიძეს მიაჩნია, რომ ა-ებ აფიქსური წარმოება წარმოშობით კაუზატიური ფორმებია და ა – პრეფიქსიც კაუზატიური ნიშანია [უთურგაიძე 2002:140-144]. დიაქრონიულად რასაც არ უნდა წარმოადგენდეს ა – პრეფიქსი, თანამედროვე ენობრივ სისტემაში ოპოზიციური ცალეების გასამიჯნი მარკერი ვერ იქნება ერთი და იგივე მორფემა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ერთი შეხედვით, იმავე ტიპის მოვლენა გვაქვს ი – პრეფიქსთან დაკავშირებით. ეს პრეფიქსი საერთოა სუბიექტური და ობიექტური ქცევისთვის – პირველ და მეორე პირებთან (ამ ბოლო შემთხვევაში). მაგრამ აქ რეფერენტთა კომბინაციის დონეზე ხდება ოპოზიციის ცალეების მკვეთრი გამიჯვნა, შეადარე ფორმები ვ-ი-ხატ-ავ და გ-ი-ხატ-ავ.

მოდელი B.

ეს მოდელი ახლოსაა ამ კატეგორიის ქართულ ტრადიციულ გააზრებასთან, რომელიც გადმოცემულია E მოდელში. B მოდელი ეფუძნება ფორმალურ კლასიფიკაციას. აქ საზედაო, როგორც სუბ-ოპოზიცია, შედის ნეიტრალურ ვერსიაში ან ე. წ. ალუნიშნავ ვერსიაში, როგორც მას უწოდებს ვ. ბოედერი [ბოედერი 2003:37].

a. ნულოვანი პოსესიურობა არის ორი მარკერით გადმოცემული ვერსიის ალუნიშნავი ფორმა:

I. Ø –

(58) Ø – წერ-ს

(59) Ø-ხატ-ავ-ს

II. ა –

(60) ა-კეთ-ებ-ს

(61) ა-ფერად-ებ-ს

b. საზედაო როგორც ვერსიის ალუნიშნავი ფორმა ა – მარკერით:

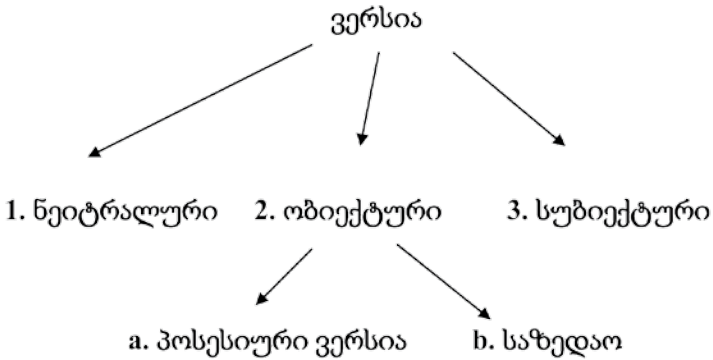
(62) ა-წებ-ებ-ს

(63) ა-დ-ებ-ს

(64) ა-ხატ-ავ-ს

სხვაობა ნულოვან პოსესიურობასა და საზედაოს შორის შემდგომში მდგომარეობს: ნულოვანი პოსესიურობის ფორმები არის ორპირიანი ზმნები სუბიექტითა და პირდაპირი ობიექტით, ხოლო საზედაოს ფორმები არის სამპირიანი ფორმები სუბიექტით, პირდაპირი და ირიბი ობიექტებით,

მოდელი C.

C მოდელი, უპირველეს ყოვლისა, ეფუძნება კატეგორიის შინაარსს, ანუ მის ფუნქციურ მხარეს. საზედაო გააზრებულია როგროც ირიბი ობიექტის სივრცითი კატეგორია. ობიექტიური ვერსიის დროს სუბიექტის მიერ შესრულებული ზმნის მოქმედება ორიენტირებულია ირიბი ობიექტისკენ. აქ კი გვაქვს ორი ტიპის ობიექტური ვერსია:

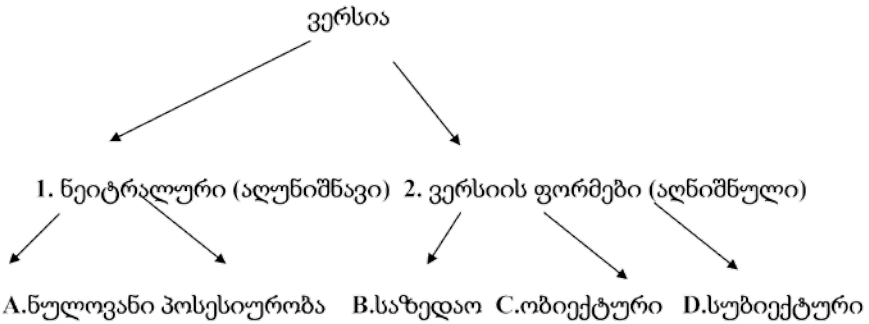
a. პოსესიური სემანტიკის ობიექტური ვერსია და

b. ობიექტიური ვერსიის საზედაო ფორმები სივრცითი მიმართებებით ირიბი ობიექტისკენ.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ მოდელში გვაქვს ირიბი ობიექტისკენ მიმართული ორი ტიპის ობიექტური ექსტრავერტული ვერსია: ერთი პოსესიური ვექტორით და მეორე კი – სივრცითი ვექტორით.

პრობლემა ის არის რომ ობიექტური ვერსიის მარკერი ა – ემთხვევა ნეიტრალური ვერსიის მარკერს და სხვაობა მხოლოდ ირიბი ობიექტის მიხედვით იკვეთება. მხოლოდ ზმნის პირიანობა განსაზღვრავს ამ ფორმათა სხვაობას – პირიანობა კი ყოველთვის არ არის ჯეროვნად ასახული ზმნის მორფოლოგიაში.

მოდელი D.

ეს მოდელი ოქროს შუალედივით გამოიყურება ორი განსხვავებული პოზიციისთვის. ერთი მხრივ, გათვალისწინებულია ის აზრი, რომ ნეიტრალური ვერსია არ არის ქცევის ფორმა [ჩიქობავა 1950, ერთელიშვილი 1965; მაჭავარიანი 2006], რამდენადაც აქ არ ხდება კატეგორიის სემანტიკის მარკირება. „როგორ შეიძლება არსებობდეს მორფოლოგიური მნიშვნელობა, თუ მას არა აქვს სათანადო გამომხატველობითი საშუალება?“ [ერთელიშვილი 1965:177] და მეორე მხრივ, „როგორ შეიძლება ა – (ან რომელიც არ უნდა იყოს) ფორმანტი იყოს იმის ნიშანი, რაც არის ზმნაში გამომხატული არ არის“ [ერთელიშვილი 1965:180]. ჩიქობავაც ამახვილებს ყურადღებას ამ გარემოებაზე, თუმცა მას მიაჩნია ნეიტრალური ვერსია ოპოზიციის წევრად კატეგორიის შიგნით. ის წერს, რომ მორფოლოგიური კატეგორიები ჩამოყალიბდა კონკრეტული აფიქსებით გადმოცემული მნიშვნელობებით [ჩიქობავა 1950:033]. ამრიგად, თუ ნეიტრალურ ფორმებში არ არის სპეციფიკური მნიშვნელობა და არ არის პოსესიური კონტენტი, მაშინ რას გადმოსცემს ა – პრეფიქსი? [ერთელიშვილი 1965:180]. სხვა სპეციალისტები კი თვლიან, რომ ნეიტრალური ვერსია ნულოვანი მარკირებით მორფოლოგიური ოპოზიციის გამართული და სრულფასოვანი წევრია [შანიძე 1980, მაჭავარიანი 1987, ჯორბენაძე 19183, კვაჭაძე 2001, ონიანი 2003]. ძნელია, არ დაეთანხმო ამ აზრს.

ვ. ბოედერმა წარმოადგინა ოპოზიცია ე. წ. აღნიშნულ და აღუნიშნავ ირიბ ობიექტებს შორის [ბოედერი 2003:36]. მოცემულ მოდელში ნულოვანი პოსესიურობა და საზედაო, როგორც აღუნიშნავი ფორმები, პირდაპირ პასუხობს ამ მიდგომას.

ზოგი მეცნიერი [ბოედერი 1968; ნებიერიძე 1976; მახარობლიძე 2007] განიხილავს სათავისო ქცევას, როგორც ვერსიის კერძო შემთხვევას და ამოსავალი ოპოზიცია არის ქცევიანი და უქცეო ანუ ნეიტრალური ფორმები. ეს მოვლენა დასტურდება სუბიექტური და ობიექტუ-

რი ვერსიის საერთო ი – პრეფიქსით.

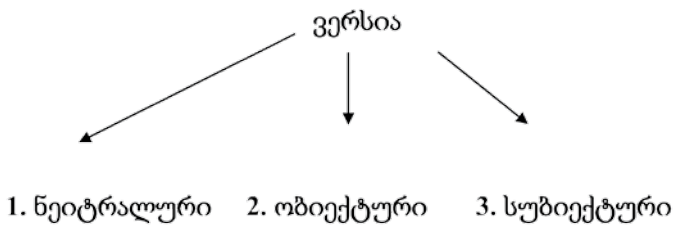
ნეიტრალური ფორმები A ჯგუფში არის ნულოვანი პოსესიურობის ერთპირიანი ან ორპირიანი გარდამავალი ზმნები Ø – და ა – პრეფიქსებით.

B ჯგუფის ნეიტრალური ფორმები კი არის საზედაო ორპირიანი გარდაუვალი და სამპირიანი გარდამავალი ზმნები ა – პრეფიქსით.

C ჯგუფის ვერსიული ფორმები არის ექსტრავერტული პოსესიური ვექტორის მქონე ზმნები [მაჭავარიანი 1987:54] პირველი და მეორე ირიბი ობიექტური პირებისათვის ი – პრეფიქსით და უ – პრეფიქსით მესამე პირის ირიბ ობიექტთან, ხოლო ორპირიან დინამიკურ ვნებითებში ე – პრეფიქსით [შანიძე 1980:341].

D ჯგუფის ფორმები არის სუბიექტური ვერსიის ფორმები ინტროვერტული პოსესიური ვექტორით [მაჭავარიანი 1987:54]. ეს არის ორპირიანი გარდამავალი ზმნები მესამე პირის პირდაპირი ობიექტით. ვერსიის მარკერია ი – პრეფიქსი.

მოდელი E.

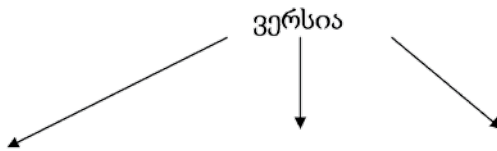
E მოდელი არის საზედაოს გარეშე და ქართველ მკვლევართა დიდ ნაწილს სწორედ ეს მოდელი მიაჩნია მართებულად ქართულისათვის. ამ აზრს იზიარებს ა. შანიძეც, რომელიც თვლის, რომ საზედაო არის სიტუაციის დამოუკიდებელი კატეგორია, რომელიც უჩვენებს ირიბი ობიექტის ლოკალიზაციას და აქვს გრამატიკული ფორმების თავისი შიდა ოპოზიცია, მაგ. წერს-აწერს, ხატავს-ახატავს და სხვ. ნიშნიანი ფორმები არის საზედაო [შანიძე 1980:373-376; კვაჭაძე 2001:329-240; ონიანი 2003:121-128; პაიჭაძე 1993:175-186].

E მოდელს შესაძლოა ჰქონდეს სხვა ვარიანტებიც, იმის მიხედვით ჩაითვლება თუ არა ნეიტრალური ვერსია ოპოზიციის სრულფასოვან წევრად.

ა. ჰარისი მართებულად აღნიშნავს: „ვერსია არის ირიბი ობიექტის კანონი“ [ჰარისი 1981:87]. ის არ განიხილავს სუბიექტურ ვერსიას ამ კატეგორიის ფარგლებში. მას ქცევა ესმის როგორც მხოლოდ ირიბი ობიექტის კატეგორია. „ქართულში არის რამდენიმე წესი, რომელიც

ეხება პირდაპირი და ირიბი ობიექტების ხელშეწყობას და ეს ტრადიციულად ცნობილია როგორც 'ვერსიის' კატეგორია“ [ჰარისი 1981:89]. ვერსიის მოდელი ჰარისის ნააზრევს მიხედვით [ჰარისი 1981:87-102]. ასე გამოიყურება:

მოდელი F.

1. ბენეფაქტივი 2. ვნებითის ვერსია 3. საზედაო

ამ მოდელში ყველა წევრს აქვს შიდა ოპოზიცია:

A. ფორმები წარმოდგენილია ვერსიის მარკერების მიხედვით და

B. ფორმები წარმოაჩენენ იმავე მნიშვნელობებს სინტაქსურად, მაგრამ ზმნური ფორმები არ არის ვერსიული ანუ აღუნიშნავია.

1. ბენეფაქტივი

(65) შე-კერ-ა

ეს არის აღუნიშნავი, უვერსიო ფორმა.

(66) შე-გ-ი-კერ-ა

ბენეფაქტიური ვერსიაა ი – მარკერით გადმოცემული.

2. ვნებითი გვარის ქცევა³

(67) კეთ-დ-ება

ეს არის ალუნიშნავი, უვერსიო ფორმა.

(68) უ-კეთ-დ-ება

პასივის ვერსია უ – მარკერით არის გადმოცემული.

3. საზედაო ვერსია

(69) და-ხატ-ა

ეს არის ალუნიშნავი, უვერსიო ფორმა.

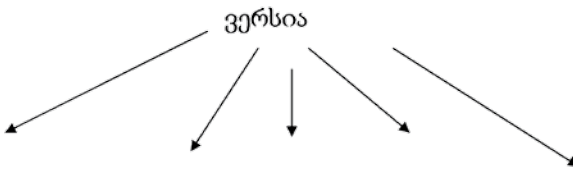
(70) და-ა-ხატ-ა

საზედაო ვერსია ა – მარკერით არის გადმოცემული..

F მოდელი განიხილავს პასივის ვერსიას როგორც ვერსიის განსხვავებულ ერთეულებს. მაგრამ პასივის ფორმებს შესაძლოა ჰქონდეთ ობიექტური ვერსია (ბენეფაქტივი) და სტატიკურ პასივებს ასევე მოეპოვებათ საზედაოს ფორმები (აწერია, ახატია). ეს მოდელი სუბიექტურ ქცევას ვერსიის მიღმა ტოვებს.

ვ. ბოედერის სამეცნიერო პოზიციის მიხედვით ვერსიის კატეგორია ქართულში შემდეგნაირად გამოიყურება:

მოდელი G.

1. ობიექტური 2. საზედაო 3. სუბიექტური 4. ე-ვერსია 5. ალუნიშნავი ვერსია

ალუნიშნავი ვერსია არის ნეიტრალური ფორმები. ე-ვერსიის გამოკლებით ეს მოდელი იმეორებს A მოდელს. ე-ვერსიის ფორმები სემანტიკურად იგივეა რაც ობიექტური ვერსიის ფორმები, აქ ადგილი აქვს მხოლოდ განსხვავებულ მარკირებას დინამიკურ ვნებითში. ამრიგად, მიუღებელია ამ ფორმების ცალკე საოპოზიციო ცალეზად წარმოდგენა.

3 ა. ჰარისის პასივის მაგალითები გარდამავალი ზმნებია:

“(2) (a) mzia c'mends dis pexsacmlebs.

Mzia-NOM she-cleans-it-I-I sister-GEN shoes-DAT

'Mzia is cleaning her sister's shoes'

(b) mzia uc'mends das pexsacmelebs.

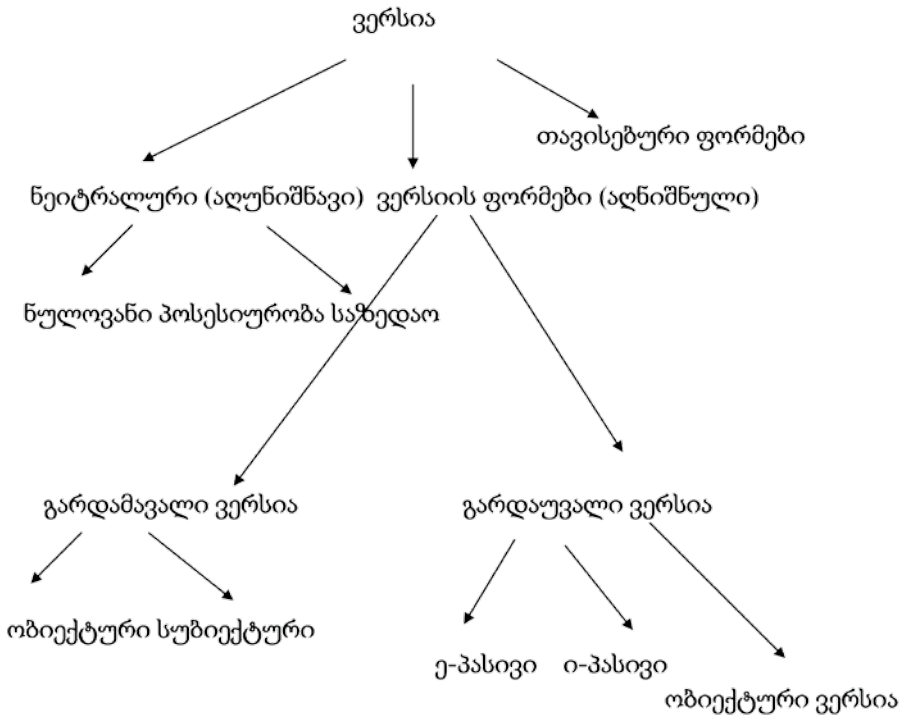
Mzia-NOM she-cleans-her-it-I-I sister-DAT shoes-DAT

'Mzia is cleaning her sister's shoes.' [ჰარისი 1981:87]:

ეს ზმნები წმენდს და უწმენდს არცერთი არაა პასივის ფორმა. ეს მოქმედებითი გვარის გარდამავალი ზმნებია. აღსანიშნავია, რომ ჰარისი კონვერსიით განსაზღვრავს პასივს – „პასივის ფორმულირება პოსესორის ბრუნვის მიხედვით ხდება და სახელი ნათესაობითი ბრუნვაში ხდება ირიბი ობიექტი“ [ჰარისი 1981:101].

მოდელი H.

H მოდელი ამდიდრებს D მოდელს კატეგორიის თავისებური ფორმების დამატებით. ეს არის ფორმები ვერსიის მარკერებით, მაგრამ ამ კატეგორიის კონკრეტული სემანტიკის გარეშე, როგორცაა ვიცი, უყვარს, უთხრა და სხვ.

ეს მოდელი უჩვენებს სისტემურ სხვაობას გარდამავალ და გარდაუვალ ზმნათა შორის. ბევრი ენათმეცნიერისთვის ეს სხვაობა ისედაც ნათელი იყო [შანიძე 1980; დეეტერსი 1930:82; შმიტი 1965:304; მაჭავარიანი 1987; ნებიერიძე 1976; ბოედერი 1968; ჰარისი 1981:87-102; ონიანი 2003:121-128, მახარობლიძე 2007], „ვერსია გვარის მიხედვით მნიშვნელოვნად სხვაობს. გვარი ან უმატებს ან აკლებს მონაწილე პირებს და ეს მიეკუთვნება სტრუქტურის ლექსიკურ მხარეს. მეორე მხრივ, ვერსია დისკურსზე დაფუძნებული საკუთრების (პირდაპირი მიმართება, ორიენტაცია ან სიჩუმე) კოდირებას ახდენს. ეს მონაწილენი უკვე წარმოდგენილია სტრუქტურაში“ [ანდერსენი... 2012].

ამ მოდელში ჩვენ გამოვყავით ე-ვერსია, როგორც განსხვავებული ფორმის მარკირება, მაგრამ საკუთარი განსხვავებული სემანტიკური კონტენტის არქონის გამო იგი ვერ იქნებოდა ობიექტური ან სუ-

ბიექტური ვერსიის საოპოზიციო ცალი. გარდაუვალ ზმნებში ე-ვერსია ი-ვერსიასთან ერთად აყალიბებს სრულფასოვან ოპოზიციას პრეფიქსურ ვნებებში. როგორც უკვე ითქვა, ი- ხმოვანპრეფიქსი არის ვერსიის მარკერი გარდამავალ ზმნებშიც, მაგრამ აქ გვაქვს პრინციპული ხასიათის სხვაობა – პასივის ფორმები არ იმეორებს გარდამავალი ზმნების მორფო-სემანტიკას და ე-ვერსიასთან მიმართებით აქ განსხვავებული ტიპის ოპოზიცია ფორმდება, ინიანი ფორმები განიხილება როგორც ნეიტრალური ფორმები, თუმცა მათ ასევე აქვთ რეფლექსივის გაგებაც. გარდამავალი ზმნებისგან განსხვავებით, ეს ფორმები ერთპირიანი ფორმებია.

ჩვენი აზრით, H მოდელი სრულყოფილად აღწერს ვერსიის კატეგორიას თანამედროვე ქათულ ენაში.

ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში ვერსია წარმოდგენილია ყველა ტიპის ქართულ ზმნაში:

ცხრილი 3: ქცევის მარკერები

ზმნა/ვერსია	ობიექტური ვერსია	სუბიექტური ვერსია	ნულოვანი პოსესიურობა	ს ა ზ ე - დაო
სამპირიანი გარდამავალი ზმნები	ი-, უ-	-----	ა – Ø-	ა-
ორპირიანი გარდამავალი ზმნები	-----	ი-	ა – Ø-	ა-
პრეფიქსული ვნებითი	ე – (რელაციური ირიბი ობიექტით)	(ი-) რეფლექსური სემანტიკით	ი-	-----
სუფიქსური და უნიშნო ვნებითი	ი-, უ-	-----	ა – Ø-	ა-
მედიაოპტივები	ი-, უ-	(ი-) რეფლექსური სემანტიკით	ა – Ø-	ა-
მედიაოპასივები	ი-, უ-	-----	ა – Ø-	ა-
სტატიკური ზმნები	ი-, უ-	-----	Ø-	ა-
ოთხპირიანი გარდამავალი ზმნები	ი-, უ – (მხოლოდ კაუზატივები)	-----	-----	-----

დასკვნები

- ვერსიის ზმნური კატეგორიის რეალიზაციისათვის საჭიროა ზმნის რამდენიმე მორფოლოგიური პირი. ზმნის პოლიპერსონალიზმი არის აუცილებელი პირობა ამ კატეგორიისათვის. გამოვყოფთ ცალმხრივ ლინგვისტურ უნივერსალიას – მხოლოდ პოლიპერსონალურ ზმნას შეუძლია ჰქონდეს ვერსიის ზმნური პოსესიურობის კატეგორია.
- გარდამავალი ზმნების მესამე სერიაში ვერსიის ნიშნები ჩნდება ორი მიზეზის გამო: ზმნიდან გასული ირიბი ობიექტის პოსესიურ-დესტინაციური სემანტიკის გადმოსაცემად და პერფექტის პოსესიური სემანტიკის გადმოსაცემად. ამდაგვარი კომბინირებული საფუძველი საკმარისია იმისთვის, რომ ეს ნიშნები არ ჩაითვალოს უფუნქციოდ. ქართულში ზმნათა ხმოვანპრეფიქსები პოლიპერსონალური აფიქსებია სინთეტური მორფოლოგიური მნიშვნელობებით და ისინი გადმოსცემენ კონკრეტული ფორმების სემანტიკურ კონტენტს.
- გარდამავალი ზმნის მესამე სერიის ფორმებში წარმოდგენილია ინვერსიული პოსესიურობა და დატიური კონსტრუქციით გადმოცემული ერგატიული კონტენტის შესაბამისად, ამ ფორმებში ადგილი აქვს ობიექტის აქტუალიზაციას, რაც გამონატულია ინვერსიით.
- ვერსიის კატეგორიის ყველა თავისებურებას შესაბამისი ახსნა მოეპოვება და ასეთი ფორმების გათვალისწინებით H მოდელი სრულყოფილად აღწერს ვერსიის კატეგორიის სემანტიკას თანამედროვე ქართულ ენაში.

დამოწმებანი:

- ანდერსენი, გურვეჩი 2012:** Anderson, Gregory & Gurevich, Olga. (access: 2012) „Towards a Typology of Version: Formal and Functional Perspectives“. U Oregon / MPI-EVA, Leipzig and UC Berkeley <http://www.livingtongues.org/docs/CLSpaper%20copy.pdf> pp.1-15 (accessed 1 June 2012)
- არაბული 1984:** ავთანდილ არაბული, მესამე სერიის ნაკვეთელთა წარმოება და მნიშვნელობა ქართულში. თბ., მეცნიერება 1984
- არონსონი 1982:** Aronson, Howard. *Georgian. A Reading Grammar*. University of Chicago. Chicago. 1982.
- ასათიანი 1987:** რუსუდან ასათიანი, „ზმნურ პრეფიქსულ ხმოვანთა ფუნქციონალური კვალიფიკაცია ქართველურ ენებში“ მაცნე #3. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. თბ., 1987 გვ.198-204

- ბოედერი 1968:** Boeder, Winfried. „Über die Versionen des Georgischen Verbs“. *Folia Linguistica*. #2, 1968. pp. 82–152
- ბოედერი 2003:** Boeder, Winfried. “The South Caucasian languages”. Universität Oldenburg, Fakultät 3, Oldenburg 26111, Germany. (Received 16 June 2003; accepted 16 June 2003) ELSEVIER. *Lingua* 115 (2005) 5–89 <http://www.uni-jena.de/unijenamedia/Downloads/faculties/phil/kaukasologie/South%2BCaucasian-EGOTEC-9fffqnmr809oq8vdmg80eckr6.pdf> (accepted 1 June 2012) 2003.
- დამენია 1982:** მერი დამენია, ქართული ზმნის სტრუქტურული მოდელები. თბ., 1982.
- დამენია 2003:** მერი დამენია, „ვერსია (ანუ ქცევა) როგორც ქართული ზმნის გრამატიკული კატეგორია“ ენათმეცნიერების საკითხები #1. თსუ, თბ., 2003 გვ.73-90.
- დეეტერსი 1930:** Deeters, Gerhard. „Das Kharthwelische Verbum“. *Vergleichende Darstellung des Verbalbaus der südkaukasischen Sprachen*. Leipzig. 1930.
- ერთელიშვილი 1965:** ფარნაოზ ერთელიშვილი, „ქცევის კატეგორიისათვის ქართულში“ თსუ შრომები #114. თბ., 1965 გვ. 177-198
- კვაჭაძე 2001:** ლეო კვაჭაძე, ქართული ენა. რუბიკონი, თბ., 2001
- ლომთათიძე 1947:** ქეთევან ლომთათიძე, „ქცევის კატეგორიისათვის აფხაზურ ზმნაში“ თსუ შრომები XXXb-XXXIb. 1947, გვ.411-419
- ლომანი 1937:** Lohmann J., Ist das Indogermanische Perfektum nominalen Ursprungs?, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, B. 64, 1937, 42-61
- მაჭავარიანი 1987:** მაია მაჭავარიანი, ქცევის კატეგორიის სემანტიკა. მეცნიერება. თბ., 1987.
- მაჭავარიანი 2006:** ნანა მაჭავარიანი, სინტაქსურ მიმართებაში შემავალი ზმნური კატეგორიები აფხაზურსა და ქართულში. ინტელექტი, თბ., 2006
- მახარობლიძე 2009:** თამარ მახარობლიძე, ლინგვისტური წერილები ტ. I, წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის საქართველოს საპარტიარქოს უნივერსიტეტი, თბ., 2009
- მახარობლიძე 2010:** თამარ მახარობლიძე, ლინგვისტური წერილები ტ. II, წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის საქართველოს საპარტიარქოს უნივერსიტეტი, თბ., 2010
- მახარობლიძე 2007:** თამარ მახარობლიძე, ბასკური და ქართველური დესტინაციური სისტემების ტიპოლოგია. ა. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი. თბ., 2007

- მელიქიშვილი 2000:** დამანა მელიქიშვილი, ქართული ზმნის უღლების სისტემა. ლოგოსპრესი, თბ., 2000.
- მელიქიშვილი 2002:** ირინე მელიქიშვილი, „ქცევა როგორც ასპექტურ დაპირისპირებათა გამოხატვა ქართულში: ენათმეცნიერების საკითხები #4. თსუ, თბ., 2000 გვ. 120-131
- ნებიერიძე 1976:** გივი ნებიერიძე. «ქცევის კატეგორია ქართულში» საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ელს #4. თბ., 1976. გვ. 132-145
- ონიანი 2003;** ალექსანდრე ონიანი, თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენა (ფონეტიკა-ფონოლოგია, მორფოლოგია) სულხან-საბა ორბელიანის თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტი, თბ., 2003
- პაიჭაძე 1993:** მანანა პაიჭაძე, „რეფლექტურობისა და ქცევის (ვერსიის) კატეგორიები თანამედროვე გერმანულ ენაში“ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ელს #4 თბ., 1993. გვ. 175-186
- როგავა 1942:** გიორგი როგავა, „კუთვნილებითი აფიქსი ი ქართველურ ენათა ზმნისა და სახელის მორფოლოგიურ კატეგორიებში (ქცევისა და ბრუნვაში)“ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, ტ.3 #2. თბ., 1942. გვ. 207-212
- ტუიტი 2008:** Tuite, Kevin. *Early Georgian*. In: *The Ancient Languages of Asia Minor*. Edited by Roger D. Woodard. Cambridge MA: Cambridge University Press. 2008. pp. 145-165
- უთურგაიძე 2002:** თედო უთურგაიძე, გრამატიკული კატეგორიებისა და მათი ურთიერთმიმართებისათვის ქართულ ზმნაში. ა. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი. თბ., 2002
- ფეინრიხი 1965:** Fänrich, Heinz. 1965. Die Funktionen des Charaktervokals i im georgischen Verb; in: *WZ der FSV Jena*. H.1. pp.153-157
- ვოგტი 1971:** Vogt, Hans. *Grammaire de la langue Géorgienne*. Oslo: Universitetsforlaget. 1971.
- ქავთარაძე 1954:** ივანე ქავთარაძე, ზმნის ძირითადი კატეგორიებისათვის ქართულში. თბ., 1954
- შანიძე 1980:** აკაკი შანიძე, თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტომი III. ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები. მორფოლოგია თსუ, თბ., [1953], 1980
- შანიძე 1926:** აკაკი შანიძე, „ქართული ზმნის საქცევი“ თსუ მოამბე, ტომი VI (ფრანგული რეზიუმეთი – Versions du verbe Géorgien. pp.334-338) თბ., 1926, გვ. 312-333
- შიმიტი 1965:** Schmidt, Karl. „Indogermanisches Medium und Sataviso im Georgischen“. *Bedi kartlisa*. No.48-49. Vol.XIX-XX. *Revue de Kartvelologie*. Paris. 129-135; *Mimomxilveli*, No.6-9. (1969-1972). Tbilisi. 1965. pp. 301-305

- ჩერჩი 1997:** Cherchi, Marcello. 1997. *Modern Georgian Morphosyntax. A Grammatico-categorical Hierarchy-Based Analysis with Special Reference to Indirect Verbs and Passives of State*. Harrassowitz, Wiesbaden. Germany. 1997
- ჩიქობავა 1950:** არნოლდ ჩიქობავა, „ქართული ენის ზოგადი დახასიათება“: ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. ქველ, ტომი I. თბ., საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემები. თბ., 1950 გვ.018-080
- ჩიქობავა 1952:** არნოლდ ჩიქობავა, ზოგადი ენათმეცნიერების შესავალი. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბ., 1952.
- ჯორბენაძე 1983:** ბესარიონ ჯორბენაძე, ზმნის ხმოვანპრეფიქსული წარმოება ქართულში. თსუ, თბ., 1983
- ჰარისი 1981:** Harris, Alice C. *Georgian syntax: a study in relational grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. 1981.
- ჰარისი 1978:** Harris, Alice C. „Number Agreement in Modern Georgian. The Classification of Grammatical Categories“ (*International Review of Slavic Linguistics vol. 3.No.1-2. ed. By Anthony Vanek.* 1978. pp.75-98.
- ჰარისი 1982:** Harris, Alice C. “Georgian and the unaccusative hypothesis”. *Language. Vol. 58, No. 2 Published by: Linguistic Society of America.* (Jun., 1982). pp 290-306.
- ჰუიტი 1995:** Hewitt, George B.. *Georgian: A structural reference grammar*. Amsterdam: John Benjamins. 1995
- ჰუიტი 2005:** Hewitt, George B. *Georgian: A Learner’s Grammar*, 1996 Routledge. Second Ed. 2005[1996].

On the category of version in Georgian

Dr Tamar Makharoblidze

1. Introduction

The category of version in spoken Georgian has been well investigated by a number of Georgian and foreign specialists, such as D. Chubinashvili, H. Schuchardt, T. Jordania, M. Janashvili, S. Khundadze, N. Marr, A. Shanidze, G. Deeters, B. Rudenko, G. Rogava, K. Lomtadze, A. Chikobava, I. Kavtaradze, I. Imnaishvili, G. Machavariani, K. Dodashvili, P. Ertelishvili, K. Schmidt, V. Topuria, K. Chkhenkeli, N. Andguladze, W. Boeder, H. Vogt, R. Lafon, G. Nebieridze, A. Oniani, G. Klimov, M. Sukhishvili, A. Harris, M. Damenia, H. Aronson, B. Jorbenadze, Y. Testeleis, A. Arabuli, M. Sakhokia, M. Machavariani, R. Asatiani, K. Tuite, K. Vamling, A. Marantz, G. Hewitt, Z. Sarjveladze, M. Cherchi, D. Melikishvili, L. Kvachadze, S. Apridonidze, I. Melikishvili, T. Uturgaidze, D. Pkhakadze, N. Metreveli, N. Machavariani, R. Lacroix, and others.

Despite such an extensive research history, there remain some unexplained items and a number of different opinions concerning the category of version. In the present article we have attempted to present the different models of this verbal category. We have also attempted to systemize the irregular forms of this morphological category.

“A further problem is that, given some of the controversy in linguistics literature regarding Georgian, the use of terms such as subject, direct object, ergative, nominative, absolutive, etc. risks misrepresenting the typology of the language. Some authors try to avoid this problem...” [Cherchi 1997:1]. When discussing Georgian verbs we face the problem of terminology as some terms are very popular in traditional Georgian linguistics, but they are new for a wider audience. Georgian scholars traditionally use “polypersonalism”, “verbal person” and “verbal personalism”, etc. To describe the Georgian verbal categories, we prefer to use Georgian traditional terms following Howard Aronson, who gave priority to Georgian terms: “we prefer the more unusual but less misleading term...” [Aronson 1982: 41]

2. General information about the category of version in spoken Georgian

Version is a verbal category which shows the interrelationships of verbal person. Georgian verbs can convey possessive meaning. Version shows to whom the verbal action is destined or oriented. This is a category of polyper-

sonal verbs. In our previous works we have highlighted a one-way statistical linguistic universal – **Only polypersonal verbs can convey the verbal possessive category of version** [Makharoblidze 2007:87, 2010:137]. For realization of this verbal category we need a few (more than one) morphological arguments being indicated in the verbal form. Thus verbal polypersonalism is an obligation for the morphological category of version [Chikobava 1952:277-278, Oniani 2003:126].

Akaki Shanidze's definition for the category of version is recognized by most scholars of traditional Georgian studies. Shanidze names this category "kceva" or "version" and

writes that, besides the subject and object markers, the Georgian verbs have an additional possibility to convey the following meaning:

A. The direct object does not belong and/or is not destined or oriented to anybody. This is the neutral version:

- (1) *saxls v-a-šen-eb*
House-DAT SBJ1SG-VER/N-build-TH¹
'I am building a house.'

B. The direct object belongs to the subject. This is the subjective version:

- (2) *saxls v-i-šen-eb.*
House-DAT SBJ1SG-VER/S-build-TH
'I am building a house for myself.'

C. The direct object belongs or it is destined or oriented towards the indirect object. This is the objective version:

- (3) *saxls v-u-šen-eb*
House-DAT SBJ1SG-VER/O-build-TH
'I am building a house for him/her/it.' [Shanidze 1980:323]

According to Shanidze, there are three forms of version. Version (kceva) is a verbal category which conveys the meaning of possessive-destinative relations between the subject and object or between the objects. The exposition of the category of version can be of two types: specified and non-specified.² It means that the category of version may be exposed or not and the opposition forms are facing each-other by their morphological forms and semantic contents of possessive-destinative meaning.

1 VER/N is used as an abbreviation for version. VER/S is subjective version. VER/O is objective version. TH is an abbreviation for thematic marker. These abbreviations are missing in C. Lehmann's (2004) "Interlinear morphemic glossary," and we have had to add a few glossary items.

2 Winfried Boeder distinguishes "specified" and "non-specified" indirect objects [Boeder 2003:36], while we use these terms ("specified" and "non-specified") with a wider meaning, for the all category of version including the subjective version, which is without an indirect object.

Thus, the general theoretical models of version can be as following:

1. $S \dashrightarrow \emptyset^3$

The subject performs the verbal act and it is neutral. The possessive vector of the verbal action is not oriented towards anybody, it is non-specified.

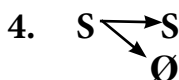
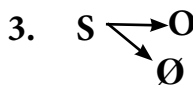
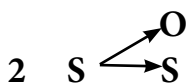
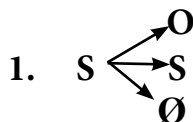
2. $S \dashrightarrow O \text{ ind.}$

The subject performs the verbal act for the indirect object (and very often this indirect object is a second animate person of the verbal act). The possessive vector of the verbal action is oriented towards the indirect object. It is extraverted [Machavariani 1987:54].

(27) $S \dashrightarrow S$

The subject performs the verbal act for him/her/itself. The possessive vector of the verbal action is oriented towards the subject itself. It is introverted [Machavariani 1987:54].

Thus there are the following possible semantic variants of the version:

1. The first variant shows that the verbal act performed by the subject could be oriented or directed towards the (indirect) object, towards the subject itself or toward zero – not having any such orientation or direction at all. This is the three-dimensional model of modern Georgian, with neutral, subjective and objective versions.

2. The second variant displays the semantic scheme when the verbal act performed by the subject could be oriented or directed towards the (indirect) object or towards the subject. Some linguists [Chikobava 1950:058-059; Ertelishvili 1965, Mahavariani 2006, Damenia 2003:73-90] consider that Georgian

3 S is the subject, O is the object and $\emptyset$ is zero. Oind. is the indirect object and Od. is the direct object.

has this model, that is, without a neutral version. “Neutral version is so called as it adds nothing to the verbs fundamental meaning” [Hewitt 2005:55]. According to this attitude, neutral version is not a form of version as it does not have any semantics of this category. Only subjective and objective versions show the category of version. In the other words, only the specified forms of this category are accepted, while the neutral version is not considered as a fully paid-up member of this opposition.

3. The third variant implies only subjective and neutral versions. Some languages (for example, Russian and Spanish) can have the morphological marking of verbal reflexivity (Russian: *pòbrilsia* ‘He shaved’, *umilsia* ‘He washed’, *p’ričesalas* ‘She combed her hair’; Spanish: *p’onerse* ‘To put’, *levantarse* ‘Getting up’). But, as for opposition, such forms have non-reflexive or neutral forms only. No objective version as a verbal opposition form is available in these languages.

4. The last variant implies only objective and neutral versions. This variant can be considered for Georgian if we agree with the opinion that the subjective version is a specific form of the objective version. [Nebieridze 1976, Boeder 1968, Harris 1981, Makharoblidze 2007]. “Subjective version could be considered as a specific case of the objective version, namely when the subject and indirect object have common referential meaning” [Nebieridze 1976:133]. Following George Rogava [Rogava 1942:208], Givi Nebieridze suggests a genetic contact between these markers: the prefix *i-* of the objective and the prefix *i-* of the subjective version. He considers that in prefixed passives *i-* and *e-* prefixes are markers of version [Nebieridze 1976:139].

This last variant is an opposition only between neutral and objective forms. No verbal reflexivity or subjective version is expected here. This fourth model appears in Basque verbs [Makharoblidze 2007; 2010:5-70]. Georgian intransitive verbs can display only this opposition as subjective version appears only in bipersonal transitive verbs.

According to the traditional Georgian linguistic view there are three types of version in modern Georgian exposed by the first three-dimensional model:

1. **Neutral** – with the prefix markers *a-*, *Ø-*:

(4) *v-Ø-xat’-av*

SBJ1SG-VER/N-paint-TH

‘I’m painting it.’

2. **Subjective** - with the prefix marker *i-*:

(5) *v-i-xat’-av*.

SBJ1SG-VER/S-paint-TH

‘I’m painting it for myself.’

The verbal act is performed by the subject and for the subject. This is a category of introverted semantics [Machavariani 1987:124].

3. **Objective** - with the prefix markers *i* - for the indirect object of first and second persons and *u* - for the indirect object of the third person. The objective version conveys the meaning that the verbal act is performed in the interests of the indirect object. This is a category of extraverted semantics [Machavariani 1987:124].

(6) *g-i-xat'av*

OBJ2SG-VER/O-paint-TH

'I'm painting it for you.'

(7) *v-u-xat'av*

SBJ1SG-VER/O-paint-TH

'I'm painting it for him/her/it.'

The markers of version are the prefixes preceding the verbal root and following the markers of morphologically referenced arguments [Shanidze 1980, A. Chikobava 1950, Boeder 1968, 2003; Harris 1981, Jorbenadze 1983]. These markers are the preradical vowels *a*-, *i*- and *u* - [Aronson 1982:173]. They appear after the personal prefixes and sometimes these prefixes act in combination with the markers of version. For example, with the *i*- marker it is very important whether these personal markers are of the subject or the object: in the first case we have the subjective version and, if the personal markers before the prefix *i*- belong to the object, then we have the objective version. The above authors have made many valuable contributions concerning the different functions of these prefix vowels in different verbal forms.

The number of verbal persons or morphologically displayed (or relevant) arguments and possible version forms are given in the following table:

Table 1: *Version and verbal personalism*

Verbal personalism	Transitivity	Version
Unipersonal verbs (subject only)	Intransitive	Neutral
Bipersonal verbs (subject and direct object)	Transitive	Neutral Subjective (with the third person O d. only)
Bipersonal verbs (subject and indirect object)	Intransitive	Neutral Objective version
Tripersonal verbs (subject, direct object and indirect object)	Transitive	Neutral Objective version
Quadripersonal verbs (subject, direct object and two indirect objects)	Transitive (causative forms only)	Objective version

3. Version markers in Series III transitive verbs

The forms of version are well presented in all the conjugation rows, including the causative conjugations. Series III is an exception as its forms never have the category of version, although they are produced by the version markers in transitive verbs. But these markers do not show the semantic content of the category of version in Series III and they do not have oppositional forms in these rows. All oppositional forms of version have the same forms of objective version in Series III. They do not show any differences. Compare the forms of the verbs *xat'va* 'to paint' (with a first person subject and third person direct and indirect objects):

Table 2: *Version in series*

Version	Series I	Series II	Series III
Neutral	<i>v-Ø-xat'-av</i>	<i>(da)v-Ø-xat'-e</i>	<i>da-m-i-xat'-av-s</i>
Subjective	<i>v-i-ixat'-av</i>	<i>(da)v-i-xat'-e</i>	<i>(da-m-i-xat'-av-s)</i>
Objective	<i>v-u-xat'-av</i>	<i>(da)v-u-xat'-e</i>	<i>(da-m-i-xat'-av-s)</i>

These prefix vowels in the third series are the so called non-functional version markers [Shandze 1980:338-339, Arabuli 1984:39, Asatiani 1987:200-202]. Version is a category of an indirect object. In Series III this indirect object goes outside of the verbal morphology. Compare the following forms:

I series

- (8) *me* (S) *v-u-xat'-av* *dedas* (Oind.) *surats* (Od.)
 I-NOM SBJ1SG-VER/O-paint-TH mother-DAT picture-DAT
 'I am painting a picture for the mother.'

II series

- (9) *me* (S) *da-v-u-xat'-e* *dedas* (Oind.) *surati*(Od.)
 I-ERG PREV-SBJ1SG-VER/O-paint-R mother-DAT picture-NOM⁴
 'I painted a picture for the mother.'

III series

- (10) *me* (S) *da-m-i-xat'-av-s* *dedistvis* (simple O) *surati*(Od.)
 I-DAT PREV-INV/OBJ1SG-VER/O-paint-TH-IINV/SBJ3SG mother-GEN-POSTP picture - NOM⁵
 'I have painted a picture for the mother.'

The forms of Series III in transitive verbs lose the concept of version, although they still have the markers which are left in the verb in order to keep

4 PREV is an abbreviation for "preverb" and R is "row markers".

5 POSTP is an abbreviation for postposition. INV/SBJ is the subject marking with inversion and INV/OBJ is the object marking with inversion.

the destination or possessive semantics of the verb. The indirect object outside of the verb takes the postposition *-tvis* to keep the possessive semantics (*dedis-tvis* ‘for the mother’). In such forms the semantics are the same with a possessive content, but the morphology is changed. Possessive semantics choose the other morphological forms (with the postposition *-tvis*) to express its content, but it still leaves its markers (the markers of the objective version) in the verbal forms. These markers are considered functionless as they remain without a real verbal indirect object which can be referenced in the verbal morphology.

Usually languages do not have any non-functional markers – any marker synchronically or diachronically has its proper meaning and function, which can later change or be lost. As a matter of fact, morphemes are two sides of the same coin: specific semantics and their formal references. We speak about the non-functional morphemes. Such morphemes appear after specific semantic changes. The forms of Series III transitive verbs are not simple in the senses of morphology and semantics, as several grammatical categories meet here. The row of markers conveying the meanings of many different categories, such as inversion, version, aspect, perfect, tense and mood, causation, thematic markers, and the morphology of split ergativity, are also displayed here.

Furthermore, Series III presents the semantic meaning of *turme* ‘It seems’; “The evidential mood is expressed through Series III forms for all verbs” [Harris 1982:299]. The role of a thinking subject (of a human class subject) is less clear in Series III, as the forms of the *turmeobiti* do not have any clear action. This is not the same kind of verbal action of a thinking subject with a direct object as in Series II. This “it seems” is an action that is not as categorical as in the aorist and it is formed with the ergative-dative. Besides, such an attitude of “it seems” creates the proper semantic basis for the subject: not being a real, clear participant in the verbal action and thus becoming an additional reason for appearing as a verbal category of inversion.

In the forms of Series III transitive verbs, the indirect object is outside of the verb morphology (formed as an object syntactically with the postposition *-tvis* ‘for’) and the direct object is a diachronically converted verbal person from the former subject of the stative verbs. Historically the forms of the third series came from stative verbs [Shanidze 1980]. The appropriate diachronic analysis may bring us to a correct understanding of this process. The indirect object becomes the subject while producing the forms of the third series from stative verbs. That also partly explains the fact of inversion in Georgian. But today these forms of the third series are different paradigmatically and syntagmatically [Melikishvili 2000:21-31]. In the conjugation system these forms are the oppositional forms for the same verbs of the first and second series, and

they are far from their original stative semantics. Now they act with their modern semantics in a new way and a new verbal person appears: another indirect object, which is the only legal indirect object in the first and the second series. In the third series we have the historical indirect object with its markers (the argument in the dative and the personal markers of the verb), although now this argument (the former indirect object) is the subject for these new forms. The verb cannot accept another indirect object and puts it outside of the verb. Thus we receive a simple object with the postposition *-tvis* with destination and/or possessive meaning. In many other languages such objects are considered as verbal arguments. As a matter of fact Georgian verbs may have two indirect objects in one form, for example:

- (11) *m-i-ç'm-i-a*
 OBJ1SG-VER/O-eat-R-SBJ3SG
 'He/she gave it-food to him/her me /of mine.'
- (12) *m-i-sm-i-a*
 OBJ1SG-VER/O-drink-R-SBJ3SG
 'He/she gave it-drink to him/her me /of mine.'

But usually this is an issue of another category: causation. Besides, in such forms, only one indirect object from these two has the priority of being marked in the verb.

It is significant that even without this new indirect object (which cannot realize itself in the verbal morphology of Series III) we already had the markers of version from the original stative forms. These markers were the functional markers in stative verbs and, therefore, they can be considered without the new indirect object. But, of course, diachronic analysis alone would not be enough when the forms are expressing the new meanings. The tendency and reality is that new forms have new semantics. On the other hand the stative verbs have the forms of version:

- (13) *Ø c'eria*
 VER/N-is written
 'It is written.'
- (14) *uc'eria*
 VER/O-is written
 'He/she has it written.'
- (15) *ac'eria*
 VER/N/S-is written.⁶
 'It is written on/upon it.'

6 VER/N/S is the abbreviation for version neutral/superessive.

As there was a demand to outline the destination-possessive semantics in the third series, the referenced forms with objective version were taken as a basis for new forms. This choice (between the version and non-version forms of stative verbs) seems absolutely clear and understandable. On the synchronic level, these vowels are considered non-functional markers of version as they stayed without the indirect object and no objective version can exist without the indirect verbal relation. The example:

Static forms:

Neutral version:

- (16) *a-xat'-i-a* *surati* (S) *k'edels.* (Oind.).
 VER/N/S-paint-R- SBJ3SG picture-NOM wall-DAT
 'The picture is painted on the wall.'

Objective version:

- (17) *u-xat'-i-a* *surati* (S) *dedas* (Oind.) *k'edelze* (locative).
 VER/O-paint-R-SBJ3SG picture-NOM mother-DAT wall-POSTP
 'The mother has a painted picture on the wall.'

Transitive forms of objective version:

I series

- (18) *deda u-xat'-av-s surats kals k'edelze.*
 Mother-NOM (the subject, the former indirect object) VER/O-paint-TH-SBG3SG picture-DAT (the direct object converted from the stative subject) woman-DAT (the new indirect object) wall-POSTP
 'The mother is painting a picture on the wall for a woman.'

II series

- (19) *deda-m da-u-xat'-a surat-i kals k'edelze.*
 Mother-ERG PREV-VER/O-paint-SBJ3SG picture-NOM woman-DAT wall-POSTP
 'The mother painted a picture on the wall for a woman.'

III series

- (20) *dedas da-u-xat'-av-s surati kalistvis k'edelze.*
 Mother-DAT (the subject, former indirect object) PREV-VER/O-paint-TH-INV/SBJ3SG picture-NOM (the direct object, the former subject) woman-POSTP (the simple object outside of the verb) wall-POSTP.
 '(It seems) the mother has painted a picture on the wall for a woman.'

As we see, the spatial object (*k'edelze* 'on the wall') conveying the location for the verbal action stays out of the verbal morphology in the all the conjugation rows.

“In many languages exposition of the perfect tenses is based on the possessive verbs” [Melikishvili 2002:121, Lohmann 1937:42-61]. Typologically, the forms of the perfect are always with possessive semantics (I have done, She has painted, etc.), and the perfect forms of Georgian transitive verbs in Series III convey these semantics by version markers. In Georgian, the analytic forms with the verb “to have” could be considered as parallel synthetic forms for the perfect. For example, compare these forms:

(21) *da-u-c'èr-i-a* and *daç'èrili akvs*
 PREV-VER/O-write-R-INV/SBJ3SG PART He/she/it has
 ‘He/she has it written.’

(22) *ga-m-i-k'èt-eb-i-a* and *gak'ètebuli makvs*
 PREV-INV/OBJ1SG-VER/O-do-TH-R-INV/SBJ3SG PART I have
 ‘I have it done’

(23) *a-m-i-šen-eb-i-a* and *ašhenebuli makvs*
 PREV-INV/OBJ1SG-VER/O-build-TH-R-INV/SBJ3SG PART I have
 ‘I have it built.’

Finally the appearance of the markers of version in the forms of the *I tur-meobiti* has two important reasons: the first is the possessive semantic content of the indirect object that left the verb, and the second is the possessive semantics of the perfect tenses. Such a combination base is absolutely enough for these prefix vowels not to be considered non-functional markers. Usually, for Georgian verbal morphology, conveying the verbal semantics of possessive-destination content is absolutely natural. In any case, when there arises a demand to depict such semantics, clearly, the language will utilize the markers of the corresponding category (version), since it already has a well-developed morphosemantic model and the issue of creating new markers for pre-existing semantic content no longer arises.

The prefix vowels in Georgian verbs are polypersonal affixes with synthetic semantics outlining specific semantics in specific morphological forms. This fact (together with some other facts like this) separates the Georgian language from other strongly agglutinative types of languages (although the border between the agglutination and inflexion systems is not always strict.). Shanidze in his grammar wrote that the verbal prefix vowels in passives originated from the category of version with the unified functions of version and mood in one marker [Shanidze 1980:323]. But the other linguists consider these prefixes as markers of version in passives [Nebieridze 1976:139]. Actually, mood and version have the same ranges in the verbal morphemic row and this identical position of these two categories complicates the final decision concerning the *e-* and *i-* prefixes in passive verbs. In modern Georgian we

have the polyfunctional verbal vowels in prefix positions. The main functions of these prefix vowels are increasing or reducing the number of arguments in verbs [Machavariani 1987, Jorbenadze 1983, Damenia 1982, Asatiani 1987].

The appearance of the vowel prefix “*e-*” is not an accidental affix in the *II turmeobiti* and the *III k'avshirebiti* rows. This is a relational vowel, which is considered as the objective version marker in intransitive forms or so called *e*-version [Boeder 2003:36] in opposite with the *i-* prefix, which appears in so called absolutive (unipersonal) verbs. Within the scope of prefixed passives, *i*-version could be considered as in opposition to *e*-version (see Model H). The prefix *e-* looks as an absolutely clear grammatical choice of the language for the forms of the *II turmeobiti* and the *III k'avshirebiti* to demonstrate such combined or mixed semantics: the possessive semantics of the perfect form, on the one hand, and the possessive-destinative character of the former indirect object on the other.

In Series III all transitive verbs have inversion, or changing the marking for the verbal persons, such that the subject is marked by an object marker, and the object is conveyed by a subject marker:

(24) *da-m(S)-i-xat'av-s(Od.)*

PREV-INV/OBJ1SG-VER/O-paint-TH-INV/SBJ3SG

“I have painted it.”

The prefix *m-* is usually a marker of a first person singular object but, in this case, it is marking a first person singular subject, and the suffix *-s*, a subject marker for the third person singular form, now marks a third person singular object. “The rule of inversion refers to the subjects of transitives and active intransitives, and not to unaccusative nominals and other direct objects” [Harris 1982:299]. “Inversion constructions are like object raised sentences and passives in that the initial direct object. If there is one becomes subject.” [Harris 1987:84]. We consider that the actualization of the object as a demand or a request from the ergative construction becomes the fundamental basis for inversion. “The third series is the medial mixed version of the first and the second series in light of ergativity. On the one hand we have no obligations for thematic markers and on the other hand we have the ergative-dative. But still this is not a full ergative construction. The language tries to highlight the role and importance of the object. That is why the phenomenon of inversion takes place in these conjugation rows. In our view, inversion can be explained by the ongoing process of ergativization. It is this process that creates the circumstances that give rise to inversion [Makharoblidze 2010: 142]

Taking all of the above into consideration, we can conclude that inversional possessivity takes place in Series III of transitive verbs.

4. Irregular forms of version

“Georgian has sometimes been described as a language that is ‘totally irregular’, where the notions of ‘subject’, ‘object’ and ‘indirect object’ have no relevance.” [Harris 1981:01]. Of course, like other Georgian verbal categories, the version system has its irregular forms. The existence of a few anomalies alongside the rules is considered a normal fact in any language. These irregular forms are asymmetries towards the language system. The category of version has the following peculiarities:

1. There is a systemic difference between transitive and intransitive verbs with regards to the category of version.
  - A. The three-dimensional model of Georgian version presented above is available only in transitive verbs. Intransitive verbs may have only the two-dimensional model, because there is no subjective version in intransitive verbs. This is a difference of a systemic and principled character confirming the importance of the primary two-dimensional model of version in the Georgian language for specified and non-specified forms (See Model D).
  - B. In a dynamic passive the version markers differ from the forms of a transitive verb [Shanidze 1980: 341]. For neutral forms we have the prefix *i-* with unipersonal forms: *vimalebi* ‘I am hiding (myself)’ *vi-parebi* ‘I am covering (myself)’. Such forms often have the semantics of reflexivity looking like the subjective version. The prefix *e-* marks the objective version of the bipersonal forms of prefixed dynamic passives in opposition to the forms with *i-* prefix: *vimalebi* ‘I am hiding’ and *vemalebi* ‘I am hiding from him/her’.
2. Verbs lacking some forms of version. There are the two groups of such verbs:
  - A. A lack of forms inside one row of a conjugation with the missing opposition forms of version, for example: we have *vacnob* ‘I am introducing/getting know him/her/it to him/her’ and *vicnob* ‘I know him/her’. But there is no objective version form *vucnob**.
  - B. A lack of forms in verbs that are missing forms in the conjugation paradigm, for example, we have the opposition of the stative verbs: *c’eria* ‘It is written’ and *uc’eria* ‘He/she has it written’ and in the second series for aorist they both have *ec’era* ‘It was written (on/for him/her/it)’.

The tripersonal verbs also lose the meaning of version in the forms of the third series. When version creates new forms of conjugation rows,

- (27) *da-m-i-q`en-a*
 PREV-OBG1SG-VER/S-stand-SBJ3SG
 ‘He/she made me stand (for himself /herself)’
- (28) *da-g-i-q`en-a*
 PREV-OBG2SG-VER/S-stand-SBJ3SG
 ‘He/she made you stand (for himself /herself)’
- (29) *da-i-q`en-a*
 PREV-VER/S-stand-SBJ3SG
 ‘He/she made them/her/it stand (for himself /herself)’

Usually the subjective version appears only with a third person direct object. Our examples are rare and in such forms the reflexive content is not well displayed. The best expression of reflexivity is in the forms where the object is in the subject and additionally can be given by adding the form *tavi* ‘head / self’. For example:

- (30) *da-i-q`en-a* *tavi*
 PREV-VER/S-stand-SBJ3SG self-NOM
 ‘He/she assigned himself /herself. / ‘He/she made himself /herself stand.’
- (31) *i-xat`-av-s* *tavs*
 VER/S-paint-TH-SBJ3SG self-DAT
 ‘He/she paints himself /herself.’
- (32) *i-lamaz-eb-s* *tavs*
 VER/S-beautify-TH-SBJ3SG self-DAT
 ‘He/she beautifies himself /herself.’

Reflexivity requires a special attitude with causation when the direct object is the first or the second person. Compare the following verbal forms:

- (33) *da-a-vic`q`-a* (*man mas is*)
 PREV-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG him/her-DAT it-NOM
 ‘He/she made him forget it.’
- (34) *da-a-vic`q`-a* (*man mas šeni tavi*)
 PREV-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG him/her-DAT your-NOM
 self/head-NOM
 ‘He/she made him/her forget you.’
- (35) *da-g-a-vic`q`-a* (*man šen čemi tavi*)
 PREV-OBJ2SG-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG you-DAT my-
 NOM self/head-NOM
 ‘He/she made you forget me.’
- (36) *da-m-a-vic`q`-a* (*man me šeni tavi*)
 PREV-OBJ1SG-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG I-DAT your-
 NOM self/head-NOM

‘He/she made me forget you.’

The first and the second direct objects enter the verb by reflexive forms as the third person through the possessive pronoun and *tavi*. This has no alternative in the modern Georgian language. It is rare when the first and the second persons create forms unlike the third one. The third person has a choice in this paradigm. It can have the verbal referencing:

- (37) *da-a-vičq’-a* (*man mas is*)
 PREV-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG him/her-DAT it-NOM
 ‘He/she made him/her forget him/her/(it).’

Or it can follow the first two persons making the symmetric system (only with animate direct objects):

- (38) *da-a-vičq’-a* (*man mas misi tavi*)
 PREV-VER/N-forget-SBJ3SG he/she-ERG him/her-DAT his/her-NOM self/head-NOM
 ‘He/she made him/her forget him/her.’

The polysemic form *moik’la* in one case has reflexive content exposing the subjective version by the bipersonal transitive verb:

- (39) *c’qurvili mo-i-k’l-a*
 Thirst-NOM PREV-VER/S-kill- SBJ3SG
 ‘He/she killed the thirst’

and in another case it is unipersonal intransitive verb without version:

- (40) *omši mo-i-k’l-a*
 War-POSTP PREV-VER/I-kill- SBJ3SG⁷
 ‘He/she was killed in the war.’ [Damenia 1982:106].

5. Verbs without the category of version [Shanidze 1980:345-346, Kavtaradze 1954:245-292]. Such verbs have no opposition forms and therefore have no category of version: *uq’vars* ‘He/she loves him/her/it’, *icis* ‘He/she knows it’, *axsovs* ‘He/she remembers it’, *hgonia* ‘He/she thinks/considers it’, *uč’iravs* ‘He/she holds it’, *sžuls* ‘He/she hates it’, etc.

These verbs have the two groups as well:

- A. The forms without the markers of version: *sč’ams* ‘He/she eats it’, *hkvia* ‘He/she/it is named (with) it’, *cž’uls* ‘He/she hates him/her/it’, etc. These verbs have no markers, nor understanding of version.
- B. The forms with the markers of version: *icis* ‘He/she knows it’, *uq’vars* ‘He/she loves him/her/it’, *akvs* ‘He/she has it’, etc. These verbs have version markers without destination or possessive semantic, as they have no opposite forms. As we already mentioned

7 VER/I is i-version and VER/E is e-version.

above no marker can appear in the forms without proper meaning and such forms always show diachronically different pictures. This is proved by some forms of comparisons from the other Kartvelian languages, for example the opposition by version is restored in the following forms: I know it - *vici* (Georgian) is a form of a subjective version while the forms *mixa* 'I know' - *xoxa* 'He/she knows' are clear opposition forms of subjective and objective versions in Svan with the *o-* prefix acting as *u-* in Georgian. This verb has the objective forms in Megrelian as well: *mičku* 'I know' - *gičku* 'You know' - *učku* 'He/she knows.'

6. Markers of version showing opposite meanings.

A. In combination with subject markers the prefix *i-* marks the subjective version, while the following forms are neutral version: *vimalebi* 'I am hiding,' *vit'ireb* 'I shall cry,' *vicini* 'I am laughing,' *vik'ivle* 'I cried out,' etc. The forms of prefixed passives with this marker and so called deponents [Shanidze 1980:296, Jorbenadze 1983:99] have semantics of reflexivity as well: *vimalebi* 'I am hiding (for myself),' *viparebi* 'I am becoming covered (for myself),' *iloceba* 'He/she prays,' *icq'evleba* 'He/she is cursing,' etc.

B. In intransitive verbs the prefix *e-* marks objective version in prefixed passives: *vemalebi* 'I am hiding from him/her/it,' *veparebi* 'I am covering/hiding upon/to him/her/it.' In prefixed passives '*e-*' shows that there is an indirect object in the construction". [Jorbenadze 1983:18]. But we have the neutral version without any indirect object in the following forms of deponents /or potentials / or passives of mood: *ecineba* 'He/she laughs,' *et'ireba* 'He/she cries,' *ežineba* 'He/she is sleepy,' *ec'eva* 'He / she carries it away,' etc. [Shanidze 1980:296, Jorbenadze 1983:99, Damenia 1982:83-85].

7. Some verbs create a formal opposition. At first sight the opposition of *vasmen* - *vismen* - *vusmen* looks similar to *vašeneb* 'I am building it' - *višeneb* 'I am building it for myself' - *vušeneb* - 'I am building it for him/her/it.'

(41) *v-a-smen*

SBJ1SG-VER/N- listen

'I am making him/her to listen to it.'

This is a tripersonal causative verb.

(42) *v-i-smen* 'I am listening to it (for myself).'

SBJ1SG-VER/S- listen

This is a bipersonal transitive form of subjective version. This form often is understood as neutral [Boeder 2003:37-38].

- (43) *v-u-smen*
 SBJ1SG-VER/O- listen
 'I am listening to him/her/it.'

This is a bipersonal intransitive form of objective version. But in such opposition of transitive forms it was expected to have a form of objective version of a tripersonal verb.

8. There are some rare verbs with tripersonal *e*-prefixed forms:

- (44) *e-dav-eb-a*
 VER/E-argue-TH-SBJ3SG
 'He/she argues (about) it with him/her.'
- (45) *e-xvec'-eb-a*
 VER/E-beg-TH-SBJ3SG
 'He/she is begging it (form) him/her.'
- (46) *e-vedr-eb-a*
 VER/E-ask-TH-SBJ3SG
 'He/she is asking it him/her.'
- (47) *e-sesx-a*
 VER/E-borrow-SBJ3SG
 'He/she borrowed it form him/her.' etc.

These forms are without version [Damenia 1982:85]

9. In stative passives sometimes the *e*-prefix is a marker of subjective and objective versions in the rows of future and aorist [Nebieridze 1976:142-143, for example:

- (48) *v-e-c'er-eb-i*
 SBJ1SG-VER/E-write-TH-R
 'I will be written.'
- (49) *g-e-c'r-eb-i*
 OBJ2SG-VER/E-write-TH-R
 'You will have me written.'
- (50) *v-e-c'er-e*
 SBJ1SG-VER/E-write-R
 'I was written.'
- (51) *g-e-c'er-e*
 OBJ2SG-VER/E-write-R
 'You had me written.'

The forms *vec'erebi* and *vec'ere* are of subjective version, while *gec'rebi* and *gec'ere* are the forms of objective version. Only the personal markers distinguish these forms, like the prefix *i-* for subjective and objective forms of version.

10. Some rare verbal forms have the opposition of subjective and objective versions, but do not have the forms of neutral forms. For example:

Subjective version

- (52) *amo-i-sv-am-s* *c'amals* *q'el'si*
 PREV-VER/S-spread-TH-SBJ3SG medicine-DAT throat-POSTP
 'He/she will spread the medicine in his/her (own) throat'

Objective version:

- (53) *amo-u-sv-am-s* *c'amals* *q'el'si*
 PREV-VER/O-spread-TH-SBJ3SG medicine-DAT throat-POSTP
 'He/she will spread the medicine in his/her throat.'

No neutral forms are available [Chikobava 1950:059].

Meeting of the different categories and the different semantics in the III series is well-exposed by the poly-functional prefixes. The prefix vowels in Georgian verbs are poly-personal affixes with synthetic semantics outlining concrete semantics in concrete morphological forms and this fact is breaking the frames of agglutination.

1. Models of the category of version in Georgian

At present there are the two different opinions about the category of version in Georgian verbs. According to Georgian traditional grammars, the superessive is not a form of version, but it is a separate category with its own opposition.

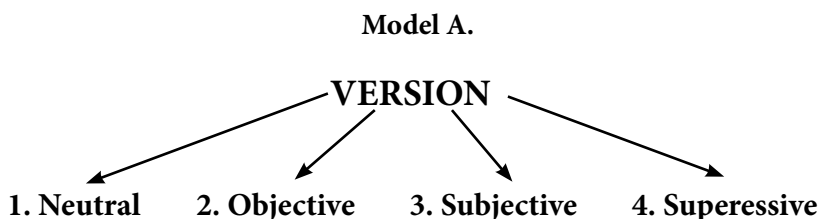
- (54) *Øc'er-s*
 Write-SBJ3SG
 'He/she writes it.' – Neutral;
- (55) *a-c'er-s*
 VER/N/S-write-SBJ3SG
 'He/she writes it on/upon it.' – Superessive;
- (56) *xat'av-s*
 paint-TH-SBJ3SG
 'He/she paints it.' – Neutral;
- (57) *a-xat'av-s*
 VER/N/S-paint-TH-SBJ3SG
 'He/she paints it on/upon it.' – Superessive.

Other linguists [Shanidze 1926, Deeters 1930, Vogt 1971, Tuite 2008, Harris 1981, Hewitt 1995] attach the superessive to this category as a “version locale” [Vogt 1971]. George Hewitt distinguishes the forms of locative version from the neutral version, identifying the prefix *a-* as a marker of locative version, an “*a*-versioniser” [Hewitt 2005:67]. Boeder writes: “The superessive version (*a-*) denotes the location at or movement on or from a surface.” [Boeder

2003:35] In 1930 Shanidze changed his view on the superessive, removing it from the opposition forms and leaving only three members of the opposition (See Model E) for the category of version in Georgian verbs.

If we agree that the superessive can be attached to version then we can have the following possible models for the category of version:

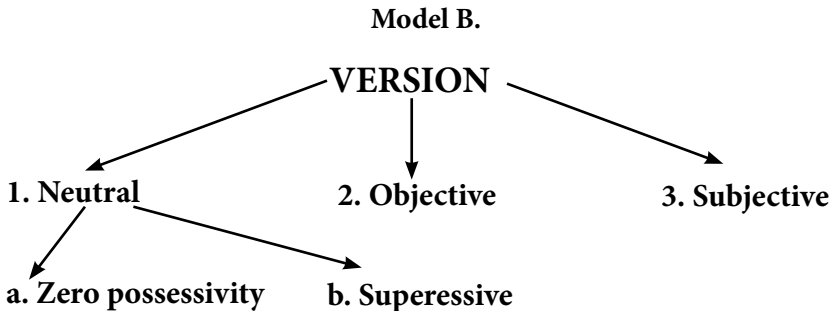
This is the most accepted model among those linguists who consider that the superessive is one form of opposition for version.

“Version shows only possessive relations. The only difference is to whom this verbal act may belong: to the subject or object” [Rogava 1942:208]. The main marker of version, the prefix *i-*, should be connected with some possessive pronouns [Rogava 1942:211]. But in Model A we cannot define the category of version as the only verbal category of possessive relations between the verbal persons (or arguments). The definition that version as a category shows certain relations between the arguments – looks very unclear. In such case we can say that version is a category which shows possessive and/or spatial relations between the verbal persons (or arguments). However, these two categories (possessive and spatial categories) are semantically different categories and they have their own different systems in Georgian. But if we agree with this model then possessive and spatial categories will overlap in terms of this model. According to Ketevan Lomtadze, there is such a combination in Abkhazian. She noticed the spatial forms of objective version with morphologically marked opposition - the verbal act or a subject is directed either towards the indirect object or away from it [Lomtadze 1947: 415-417].

In Model A the marker *a-* is common for the opposite forms of neutral version and superessive version. The same morphological referent for the opposite forms inside one category cannot be accepted. Even if we agree with Tedo Uturgaidze, who considers that the forms with *a-eb* affixes are primary causatives following Arnold Chikobava and Parnaoz. Ertelishvili [Chikobava 1950, Ertelishvili 1965]. He thinks that the prefix *a-* of the neutral version comes from causative marking [Uturgaidze 2002:140-144]; whatever this marker has been diachronically, on the synchronic level it cannot play the part of an opposition form. Diachronic explanations cannot help for the modern

grammatical oppositions with the same marker.

It is important to note that we already have the same marker *i-* for the opposition forms of subjective and objective versions. But in this case, on the referential level, we have strongly separated forms in combination with the markers of object or subject. Compare: the subjective versions - *m-i-xat'av* 'You are painting it for me', *g-i-xat'av* 'I am painting it for you' with the objective version *v-i-xat'av* 'I am painting it for myself'.

This model is close to the Georgian traditional understanding of this category conveyed in Model E. Model B is based on a referential or formal classification. The superessive is a sub-opposition inside the neutral version or “non-specified version” as Boeder calls it [Boeder 2003:37].

a. Zero possessivity is a non-specified form of version with these two markers:

I. $\emptyset$ -

(58) $\emptyset$ - *c'er-s*

(VER/N)-write-SBJ3SG

'He/she writes it.'

(59) $\emptyset$ -*xat'av*s

(VER/N)-paint- SBJ3SG

'He/she paints it.'

II. *a-*

(60) *a-k'et-eb-s*

VER/N-do-TH-SBJ3SG

'He/she does it.'

(61) *a-perad-eb-s*

VER/N-color-TH-SBJ3SG

'He/she colours it.'

b. Superessive as non-specify form of version with the marker *a-*

VER/N/S-stick-TH-SBJ3SG

‘He/she she sticks it on/upon it.’

(63) *a-d-eb-s*

VER/N/S-put-TH-SBJ3SG

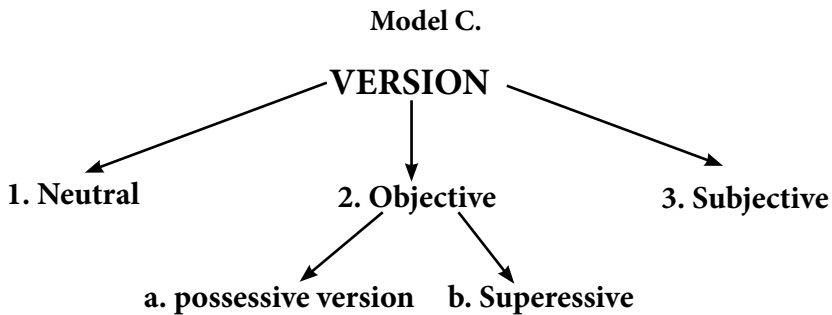
‘He/she she puts it on/upon it.’

(64) *a-xat’-av-s*

VER/N/S-paint-TH-SBJ3SG

‘He/she paints it on/upon it.’

The difference between the forms with the same marker (prefix *a-*) is the following: the forms with zero-possessivity are bipersonal verbs with a subject and direct object, while the superessives are the forms of the tripersonal verbs having a subject, and a direct and an indirect object.

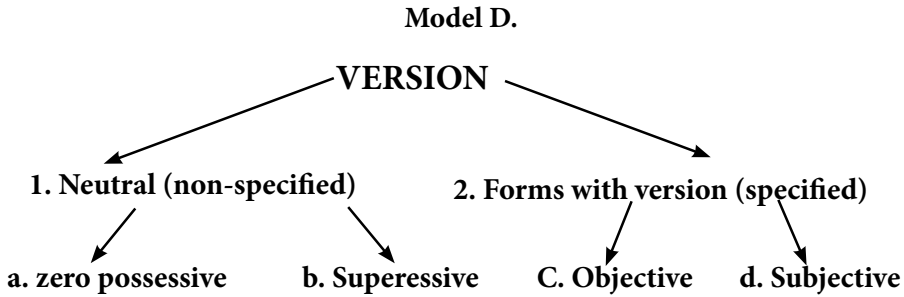

Model C takes into consideration the content first of all. It is mainly based on the functional side of the category. Superessive is a spatial category of the indirect object. The verbal act performed by the subject is oriented towards the indirect object. Here we have the two types of objective version:

- a. The objective version with possessive semantics and
- b. Superessive forms of the objective version with spatial orientation towards the indirect object.

In other words, in this model we have two types of the objective version: one with a possessive vector towards the indirect object, and another (superessive) with a spatial vector towards the indirect object.

The problem is that the marker of the objective version (for superessive) repeats the same marker for the neutral version and the only difference between neutral forms and objective version of superessives is the number of verbal persons, which cannot be always properly depicted morphologically. (Neutral forms with the marker *a-* are bipersonal forms, while superessives are tripersonal verbs as we mentioned above).

This model seems to be a golden mean between two different positions. On one hand we have the opinion that neutral version cannot be considered as a form of version [Chikobava 1950, Ertelishvili 1965, Makhavariani 2006], as it does not mark these semantics at all. “How can *a-* (or whatever it is) be a marker of it - what is not displayed in the verb” [Ertelishvili 1965:180]. Chikobava accepts neutral version as a member of opposition inside the category. He writes: “The morphological category is created by the meaning conveyed with the proper affixes” [Chikobava 1950:33]. Thus, if there is no specific meaning of version and no possessive content in neutral forms, then what would be marked by the prefix *a-*? [Ertelishvili, 1965:180]. But other specialists [Shanidze 1980, Machavariani 1987, Jorbenadze 1983, Kvachadze 2001, Oniani 2003] consider that zero marking or neutral form can be an absolutely equal member of any morphological opposition. And it is hard not to agree with this.

Boeder presented an opposition between specified and unspecified indirect objects [Boeder 2003:36]. It fits the sub-model of the opposition of zero-possesivity and superessive inside the neutral version in Model D.

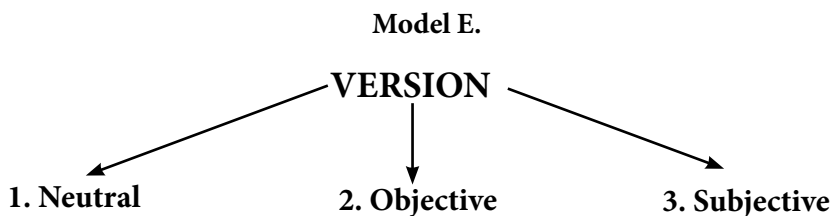
On the other hand, some linguists [Boeder 1968, Nebieridze 1976, Makharoblidze 2007] consider that reflexivity is a special case and the prior opposition was the opposition of neutral forms and forms with version. And now this is still reflected on the same marker *i-* for the subjective and the objective forms of version.

The neutral forms of A. - zero possessivity are unipersonal verbal forms or bipersonal transitive forms with the prefix markers $\emptyset$ -, *a*-.

The neutral forms of B. – the superessive are bipersonal intransitive verbs and tripersonal transitive verbs with the prefix *a*-.

Forms with version C are the forms of objective version with an extra-verted possessive vector [Machavariani 1987:54] marked by the prefix *i-* for the first and the second indirect objects and *u-* for the third person indirect object. The marker of version for the bipersonal intransitives of the so called dynamic passives is the prefix *e-* [Shanidze 1980:341].

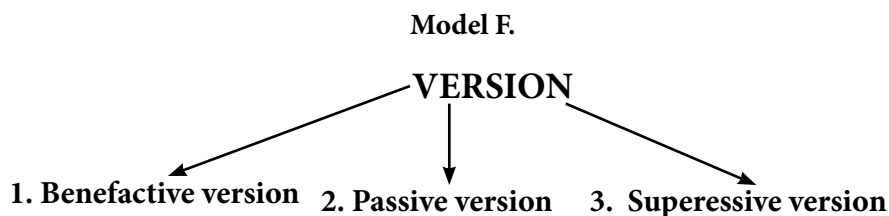
Forms with version D are verbs with subjective version with an introverted possessive vector [Machavariani 1987:54]. These are only bipersonal transitive verbs with the third person direct object. The marker for this version is the prefix *i-*.

Model E is without the superessive and it is accepted by a large number of Georgian linguists, including Shanidze, who argues that there is another category of “situation”, which shows the localization for the indirect object. This category has its opposition of specified and non-specified forms: *c’ers* ‘He/she writes it’ - *ac’ers* ‘He/she writes it on/upon it.’ These specified forms are superessives [Shanidze 1980:373-376, Kvachadze 2001:239-240, Oniani 2003:121-128, Paichadze 1993:175-186].

Model E may also have its variations: whether or not neutral version is considered as a fully paid up member of this opposition.

Alice Harris writes: “Version: rules that create indirect objects” [Harris 1981:87]. She does not consider the subjective version as a member of opposition for the forms of version. Harris understands version as a category of the indirect object. “In Georgian there are several rules that promote non-term nominals to indirect to indirect objecthood; these phenomena are traditionally known as ‘version’” [Harris 1978: 89]. A model of version by Harris [1981:87-102] will look as follows:

In this model each member has their inside opposition forms:

- A. Forms are presented according to version markers, and
- B. The forms demonstrate the same meaning syntactically but the verbs are non-specified – without version.

1. Benefactive version(65) *še-k'er-a*

PREV-sew-SBJ3SG

'He/she sewed it.'

This is a non-specified form, without version.

(66) *še-g-i-k'er-a*

PREV-OBJ2SG-VER/O-sew-SBJ3SG

'He/she sewed it for you.'

Benefactive version is conveyed by the marker *i-* in this form.**2. Passive version⁸**(67) *k'et-d-eb-a*

Do-PASS-TH-SBJ3SG

'It is being done.'

This is a non-specified form, without version.

(68) *u-k'et-d-eb-a*

VER/O-do-PASS-TH-SBJ3SG

'It is being done for him/her/it.'

Passive version is conveyed by the marker *u-* in this form.**3. Superessive version**(69) *da-xat'-a*

PREV-paint-SBJ3SG

'He/she painted it.'

This is a non-specified form, without version.

(70) *da-a-xat'-a*

PREV-VER/N/S-paint-SBJ3SG

'He/she painted it on/upon him/her/it.'

The superessive version is conveyed by the marker *a-*.

Model F considers passive version as differing units of version. But passive forms can have objective version (or benefactive version) and stative passives can be superessives as well (*ac'eria* 'It is written on/upon it', *axat'ia* 'It is painted on/upon it').

⁸ The patterns for passive by Harris [1981:87] are transitive verbs:

“(2) (a) *mzia c'mends dis pexsacmlebs.*

Mzia-NOM she-cleans-it-I-I sister-GEN shoes-DAT

'Mzia is cleaning her sister's shoes'

(b) *mzia uc'mends das pexsacmelebs.*

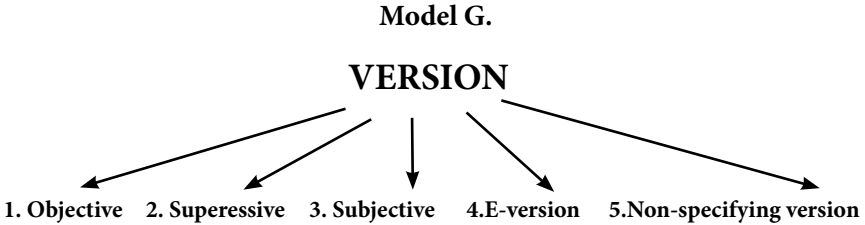
Mzia-NOM she-cleans-her-it-I-I sister-DAT shoes-DAT

'Mzia is cleaning her sister's shoes.'

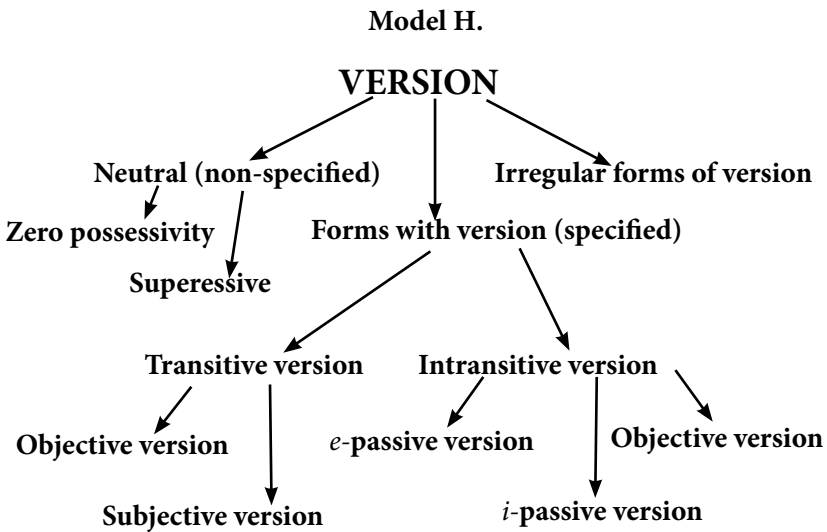
Both verbs *c'mends* and *uc'mends* are not passive forms, but they are active, transitive verbs. Harris has “a formulation of passive version on the basis of the case of the possessor,” genitive nominals may become indirect objects with dative [Harris 1981:101].

This model leaves the subjective version out of version.

According to Boeder’s scientific position concerning the category of version in Georgian, we can display his model which looks as follows:

The non-specifying version is neutral and, except for the *e*-version, this model repeats Model A. The forms of the *e*-version semantically are similar to the content of objective version. The *e*-version is just another type of marking of objective version for intransitive verbs. Thus it cannot be accepted as an oppositional form.

Model H enriches Model D by adding the irregular forms for this category. These are the forms with the markers of version but without the proper semantic content for this category, such as *vici* ‘I know it’, *uq’vars* ‘He/she loves him/her/it’, *utxra* – ‘He/she told it to him/her’, etc.

This model shows the difference between transitive and intransitive verbs. This difference was always clear for many researchers [Shanidze 1980, Deeters

1930:82, Schmidt 1965:304, Machavariani 1987, Nebieridze 1976, Boeder 1968, Harris 1981:87-102, Oniani 2003:121-128, Makharoblidze 2007]. “Version differs from voice in several important ways. Voice either adds, deletes, or equates an actor and undergoer participants, and thus belongs to a layer of lexical event structure. Version, on the other hand, encodes discourse-based properties (primary affectedness, orientation, or salience) of those participants already present in the event structure” [Anderson... acc.2012].

In this model we separated the *e*-passive version form as it has different marking. Because of the absence of its own content the *e*-version cannot be a member of the opposition for objective or subjective versions. But in terms of intransitive version, *e*-passive version could be accepted and *i*-passive version is a rightful member of the opposition inside the prefixed passives. The prefix vowel *i-* is a marker of version in transitive verbs for subjective version and for objective version with first and second person indirect objects. But in prefixed passives this vowel does not repeat these meanings and it creates another type of opposition with *e*-version. In *i-e* opposition these unipersonal forms with the prefix *i-* are considered as neutral forms, but they also can be taken as intransitive reflexives as well.

In our opinion Model H fully describes the category of version in modern spoken Georgian.

This table shows the category of version in all types of Georgian verbs:

Table 3: Markers of version

Verb/version	Objective version	Subjective version	Zero Possessivity	Supressive
Tripersonal transitive verbs	i-, u-	-----	a- Ø-	a-
Bipersonal transitive verbs	-----	i-	a- Ø-	a-
Prefixed passive	e- (relation with O ind.)	(i-) with reflexive semantics	i-	-----
Suffixed and root passives	i-, u-	-----	a- Ø-	a-
Medio-actives	i-, u-	(i-) with reflexive semantics	a- Ø-	a-
Medio-passives	i-, u-	-----	a- Ø-	a-
Stative verbs	i-, u-	-----	Ø-	a-
Quadripersonal transitive verbs	i-, u- (causatives only)	-----	-----	-----

Conclusions

- For realization of the verbal category of version a few morphological arguments should be indicated in the verbal form. Verbal polypersonalism is an obligation for the category of version. We are highlighting a one-way statistic universal regulation: only polypersonal verbs can have the verbal possessive category of version.
- The markers of version in the forms of Series III transitive verbs appear because of two combined reasons:
  1. To convey the possessive semantic content of the indirect object that left the verb and
  2. To show the possessive semantics of perfect tenses.

Such a combined basis is sufficient not to consider these prefix vowels as non-functional markers. These prefix vowels in Georgian verbs are polypersonal affixes with synthetic morphological meanings displaying the concrete semantics in concrete forms.

- The Series III in transitive verbs with the prefix vowels present inversional possessivity while actualizing the direct object meeting a demand of the ergative content displayed by the dative construction
- Each case of irregular forms of version has its explanation and, finally, in our opinion, Model H fully describes the category of version in modern spoken Georgian.

References

- Anderson, Gregory & Gurevich, Olga** (access: 2012) „Towards a Typology of Version: Formal and Functional Perspectives“. *U Oregon / MPI-EVA, Leipzig and UC Berkeley* <http://www.livingtongues.org/docs/CLSpaper%20copy.pdf> pp.1-15 (accessed 1 June 2012)
- Arabuli, Avtandil 1984.** *mesame seriis nak'vteulta çarmoeba da mnšvneloba žvel kartulši* [The production and meaning of the forms of the III series in old Georgian]. Mecniereba. Tbilisi.
- Aronson, Howard 1982.** *Georgian. A Reading Grammar.* University of Chicago. Chicago.
- Asatiani, Rusudan 1987.** „*zmnur prepiksul xmovanta punkcionaluri k'valipikacia kartvelur enebši*“ [The functional qualification for the prefix vowels in Kartvelian languages]. *Georgian Academy of Science. Macne No. 3.* Tbilisi. 198-204
- Boeder, Winfried 1968.** „Über die Versionen des Georgischen Verbs“. *Folia Linguistica.* #2, 82–152
- Boeder, Winfried 2003.** „The South Caucasian languages“. Universität Old-

- enburg, Fakultät 3, Oldenburg 26111, Germany. (Received 16 June 2003; accepted 16 June 2003) ELSEVIER. *Lingua* 115 (2005) 5-89 <http://www.uni-jena.de/unijenamedia/Downloads/faculties/phil/kaukasiologie/South%2BCaucasian-EGOTEC-9fffqnmr809oq8vdmg80eckr6.pdf> (accepted 1 June 2012)
- Cherchi, Marcello 1997.** *Modern Georgian Morphosyntax. A Grammatico-categorical Hierarchy-Based Analysis with Special Reference to Indirect Verbs and Passives of State.* Harrassowitz, Wiesbaden. Germany.
- Chikobava, Arnold 1950.** *kartuli enis zogadi daxasiateba* [A general characterization of the Georgian language]. KEGL, vol.I., Tbilisi. Ed. By A. Chikobava. *Sakartvelos mecnierebata akademiis gamocemebi.* Tbilisi. 018-080
- Chikobava, Arnold 1952.** *zogadi enatmecnierebis šhesavali* [Introduction to general linguistics]. Tbilisi Stalin State University Press. Tbilisi.
- Damenia, Meri 1982.** *kartuli zmnis s'rukt'uruli modelebi* [The structural models of Georgian verbs]. Tbilisi.
- Damenia, Meri 2003.** „*versia (anu kceva) rogorc kartuli zmnis gramat'ik'uli kat'egoria*“ [Version as grammar category of Georgian verb]. *enatmecnierebis sak'itxebi. No.1.* TSU. Tbilisi. 73-90
- Deeters, Gerhard 1930.** *Das Kharthwelische Verbum. Vergleichende Darstellung des Verbalbaus der südkaukasischen Sprachen.* Leipzig.
- Ertelishvili, Parnaoz 1965.** „*kcevis sak'itxisatvis kartulši*“ [Concerning version in Georgian]. *TSU Works. vol. 114.*, Tbilisi. 177-198
- Fänrich, Heinz 1965.** „Die Funktionen des Charaktervokals i im georgischen Verb“. In: *WZ der FSV Jena. H.1.* 153-157
- Harris, Alice C. 1981.** *Georgian syntax: a study in relational grammar.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Harris, Alice C. 1978.** „Number Agreement in Modern Georgian. The Classification of Grammatical Categories“ *International Review of Slavic Linguistics vol. 3.No.1-2.* ed. By Anthony Vanek.. 75-98.
- Harris, Alice C. 1982.** „Georgian and the unaccusative hypothesis“. *Language. Vol. 58, No. 2* Published by: Linguistic Society of America. (Jun., 1982). 290-306.
- Hewitt, George B. 1995.** *Georgian: a structural reference grammar.* Amsterdam: John Benjamins.
- Hewitt, George B. 2005[1996].** *Georgian: A Learner's Grammar* 1996 Routledge. Second Ed. 2005
- Jorbenadze, Besarion 1983.** *zmnis xmovanp'repiksuli çarmoeba kartulši* [Pre-fixed vowel derivation of the verbs in Georgian]. TSU press

- Kavtaradze, Ivane 1954.** *zmnis žiritadi k'at'egoreibisatvis žvel kartulši* [Concerning the general verbal categories in Old Georgian]. Tbilisi.
- Kendon, Adam 1994.** "Human Gestures" In: *K.R. Gibson and T. Ingold (ed.) Tools, Language and Cognition in Human Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kvachadze, Leo 2001.** *kartuli ena* [The Georgian Language]. Rubikoni. Tbilisi (pp.239-240)
- Lohmann J. 1937.** „Ist das Indogermanischen Perfektum nominalen Ursprungs“, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, B. 64, 1937, 42-61
- Lomatidze, Ketevan 1947.** „*kcevis k'at'egoriisatvis apxazur zmnaši*“ [For the category of version in the Abkhazian verb]. *TSU ŧromebi XXXb-XXXIb*. 411-419
- Machavariani, Maia 1987.** *kcevis k'at'egoriis sematika* [The semantics of the category of version]. Mecsniereba. Tbilisi.
- Machavariani, Nana 2006.** *sint'aksur mimartebaši ŧemavali zmnuri k'at'egoriebi apxazursa da kartulši* [The verbal categories in syntactic relations in Abkhazian and Georgian]. Intelecti. Tbilisi.
- Makharoblidze, Tamar 2009.** *lingvist'uri čerilebi -I* [Linguistic Papers I]. Tbilisi. Sr. Andrew the first called University press. Tbilisi.
- Makharoblidze, Tamar 2010.** *lingvist'uri čerilebi -II* [Linguistic Papers II]. Tbilisi. Sr. Andrew the first called University press. Tbilisi.
- Makharoblidze, Tamar 2007.** *bask'uri da kartuli dest'inaciuri sist'emebis t'ip'ologia* [Typology of the Destinative Systems of Basque and Georgian]. A. Chikobava Institute of Linguistics. Tbilisi.
- Melikishvili, Damana 2000.** *kartuli zmnis uğlebis sist'ema* [The system of conjugation of Georgian verb]. Logos Press. Tbilisi.
- Melikishvili, Irine 2002.** „*kceva rogorc asp'ekt'ur dap'iris'p'irebata gamoxat'va kartulši*“ [Version as an exposition of aspectual opposition in Georgian]. *enatmecnierebis sak'itxebi*. No. 4 TSU. Tbilisi. 120-131
- Nebieridze, Givi 1976.** „*kcevis k'at'egoria kartulši*“. [The category of version in Georgian] *Georgian Academy of Science. Macne, els No.4* Tbilisi. 132-145
- Oniani, Aleksandre 2003.** *tanamedrove kartuli salit'erat'uro ena (ponetika-ponologia, morpologia)* [Modern literary Georgian (Phonetic-phonology, morphology)] Sulxan-Saba Orbeliani Tbilisi pedagogical University press. Tbilisi.
- Paichadze, Manana 1993.** „*repleksurobisa da kcevis (versiis) k'at'egoriebi tanamedrove germanul enaši*“ [The categories of reflexivity and version in modern German]. *Georgian Academy of Science. Macne, els No.4* Tbilisi.

175-186

- Rogava, George 1942.** “*k’utvñilebiti apiksi i kartvelur enata zmnisa da saxelis morfologiur k’at’egoriebši (kcevasa da brunvebši)*”. [The possessive affix i- in morphological categories of verbs and nouns in Kartvelian languages (In version and cases)]. *Georgian Academy of Science. Moambe vol.III No.2* Tbilisi. 207-212
- Shanidze Akaki 1980 [1953].** *txzulebani tormet’ t’omad. t’omi III. kartuli enis gramatik’is sapužvlebi. morfologia* [Works is 12 volumes. Vol.III. Basics of Georgian Grammar. Morphology]. TSU press. Tbilisi.
- Shanidze, Akaki 1926.** “*kartuli zmnis sakcevi*” [Version of Georgian verb]. *TSU Moambe. Vol. VI.* (With an abstract in French - Versions du verbe Géorgien. pp.334-338) Tbilisi. 312-333
- Schmidt, Karl 1965.** „*Indogermanisches Medium und Sataviso in Georgischen*“. *Bedi kartlisa. No.48-49. Vol.XIX-XX. Revue de Kartvéologie.* Paris. 129-135; *Mimomxilveli, No.6-9.* (1969-1972). Tbilisi. 301-305
- Tuite, Kevin 2008.** „Early Georgian“. In: *The Ancient Languages of Asia Minor.* Edited by Roger D. Woodard. Cambridge MA: Cambridge University Press. 145-165
- Uturgaidze, Tedo 2002.** *gramat’ik’uli k’at’egoriebisa da mati urtiertmimartebistvis kartul zmnashi* [For the grammatical categories and their relations in Georgian verbs]. A. Chikobava Institute of Linguistics. Tbilisi.
- Vogt, Hans 1971.** *Grammaire de la langue Géorgienne.* Oslo: Universitetsforlaget.